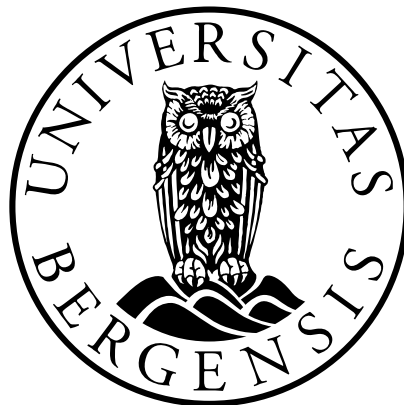

Betydningen av barnets kulturelle bakgrunn ved fosterhjemsplassing etter omsorgsovertakelse

Kandidatnummer: 169

Antall ord: 14958

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

01.06.17

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	1
1 Innledning.....	3
1.1 Emne og problemstilling	3
1.2 Aktualitet	5
1.2.1. Økt fokus på barns rettigheter	5
1.2.2. Internasjonalisering og overrepresentasjon	5
1.2.3. Kritikk av barnevernet.....	6
1.3 Hva er kultur?	6
1.4 Avgrensning.....	7
1.5 Metode	7
1.5.1. Utgangspunkt	7
1.5.2. Barnevernsretten er skjønnspreget	8
1.5.3. Rettspraksis	8
1.5.4. Praksis fra fylkesnemnda	8
1.5.5. Barnekonvensjonen	9
2 Overordnede prinsipper i vurderingen	11
2.1 Innledende	11
2.2 Legalitetsprinsippet	11
2.3 Mildeste inngreps prinsipp	12
2.4 Det biologiske prinsipp.....	13
2.5 Barnets beste.....	14
2.5.1. Generelt	14
2.5.2. Et fleksibelt begrep.....	14
2.5.3. Momenter i vurderingen.....	15
2.5.4. Kultur som moment.....	16
2.5.5. Vekt	18
3 Plassering i fosterhjem	19
3.1 Fosterhjemsplassing, bvl. §§ 4-14 og 4-15.....	19
3.2 Fosterhjemsplassing, barnekonvensjonen art. 20	20
3.3 Betydningen av barnets kulturelle bakgrunn i plasseringsspørsmålet i bvl. § 4-15 ..	21
3.4 Betydningen av barnets kulturelle bakgrunn i plasseringsspørsmålet i barnekonvensjonen art. 20.....	23

3.5	Plassering i barnets familie eller nære nettverk.....	25
3.5.1.	Barnevernloven	25
3.5.2.	Barnekonvensjonen	26
3.6	Sammenhengen mellom vilkårene for omsorgsovertakelse i § 4-12 og den konkrete fosterhjems plasseringen	27
3.7	Barnevernets, fylkesnemndas og domstolens behandling av plasseringssted	28
4	Retten til kultur i barnekonvensjonen art. 30	32
4.1	Emnet.....	32
4.2	Anvendelsesområde.....	33
4.2.1.	Generelt	33
4.2.2.	«Minoritet» eller «urbefolkning»	33
4.2.3.	«Barn»	35
4.3	En positiv rettighet?.....	37
4.4	Rettighetens grenser	37
4.5	Sammenhengen mellom retten til kultur og kultur som «tilbørlig hensyn»	38
5	Praksis som illustrerer betydning av barnets kulturelle bakgrunn ved fosterhjems plassering	40
5.1	Introduksjon.....	40
5.2	Kulturhensynet ved fosterhjems plassering	40
5.3	Retten til kultur i art. 30.....	44
6	Barnets medvirkning	46
6.1	Emnet.....	46
6.2	Barnets rett til medvirkning	46
6.3	Praksis.....	48
7	Oppsummering	50
8	Kildeliste	52

1 Innledning

1.1 Emne og problemstilling

Temaet for denne masteroppgaven er fosterhjemsplassing av barn der barnet og dets biologiske familie har en annen kulturell¹ bakgrunn enn norsk. Emnet er komplekst fordi vi befinner oss i skjæringspunktet mellom den private sfæren og offentlig regulering.² I tillegg dreier det seg om to sårbare grupper i samfunnet – barn og kulturelle minoriteter.

Den overordnede problemstillingen er: «Hvilken betydning har barnets kulturelle bakgrunn for domstolen, inkludert fylkesnemnda, når barnet skal fosterhjemsplasset etter barnevernloven³ §§ 4-14 og 4-15 samt FNs barnekonvensjon⁴ art. 20? Tilfredsstiller dette rettigheten til kultur i barnekonvensjon art. 30?»

En fosterhjemsplassing er i utgangspunktet en ekstrem påkjenning for ethvert barn. Til tross for at omsorgssituasjonen i det biologiske hjemmet ikke var tilfredsstillende, er det å flytte fra sine foreldre og bli plassert hos en fremmed familie en total endring av barnets livssituasjon. Barnet må for det første forholde seg til helt nye omsorgspersoner. Også de fysiske omgivelsene og rutineene i hjemmet er nye og ukjente. Som oftest opplever barn dette som svært dramatisk.⁵

For barn med fremmedkulturell bakgrunn er plassering i norske fosterhjem ekstra belastende.⁶ Disse barna plasseres ikke bare i en ny familie, men også i en ny kultur. Fosterfamilien vil ofte ha en helt annen tilnærming til omsorg og oppdragelse enn barnets biologiske familie⁷, noe som ofte fører til usikkerhet og utrygghet hos barnet. Kulturelle ulikheter knytter seg også til elementer med stor betydning for barnets identitet, som språk, religion, moral, tankesett, kjønnsroller, grensesetting, matvaner og høytider.

Dette erkjennes også av rettsvesenet. I Rt-1997-170 påpeker Høyesterett at:

¹ Se pkt. 1.3.

² Sciratzki (2000), 22

³ LOV-1992-07-17-100

⁴ FNs konvensjon om barns rettigheter av 20. november 1989

⁵ Bunkholdt (2008), 220

⁶ Holm-Hansen (2007), 179 flg.

⁷ Skytte (2006), 12-20

«Når barnet vokser opp i en familie der det vet at det opprinnelig ikke hører hjemme, vil det kunne oppstå problemer eller konflikter av en annen karakter enn ellers når barnet begynner å søke etter sin identitet. Slike problemer vil trolig forsterkes når barnet har en annen etnisk og kulturell opprinnelse enn fosterforeldrene. Dette er en side ved saken her som man etter min mening ikke kan se bort fra (...)»

Også for biologiske foreldre er det en ekstra stor påkjenning om barna plasseres i etnisk norske fosterhjem. En dansk undersøkelse viser at foreldre har vanskeligere for å akseptere at barna plasseres hos familier som ikke tar hensyn til deres opprinnelse.⁸ Flere foreldre oppfatter plassering i norske hjem som kulturell diskriminering.

Dersom barnet plasseres i en norsk familie vil det også kunne oppstå problemer med tanke på gjennomføring av samvær og tilbakeføring til biologiske foreldre. Om det fremmedkulturelle barnet i et norsk fosterhjem ikke har fått opprettholde sin opprinnelige kultur, vil en tilbakeføring føre til en ny kulturell omveltning og sorgreaksjon for barnet. Også dette er tema i Rt-1997-170. Selv om tilbakeføring ikke skulle være aktuelt, viser statistikk at flertallet av bortplasserte barn vender tilbake til sin biologiske familie på et senere tidspunkt.⁹ Trolig vil dette være utfordrende dersom barnet i løpet av fosterhjemsoppholdet har fjernet seg fra sin opprinnelige kultur.

Samtaler med norske fosterforeldre viser at de ikke gjør særlige tiltak for å ivareta og ta hensyn til fosterbarnets *religion*.¹⁰ Det er nærliggende å tenke seg at det samme gjelder for barnets kultur som en helhet. Det har følgelig stor betydning for fosterbarnet hvor det blir plassert med tanke på i hvor stor grad deres opprinnelige kultur opprettholdes.

Etter dette kan man helt overordnet spørre hvordan barnevernet, fylkesnemnda og domstolene tar hensyn til barnets kulturelle bakgrunn når konkret fosterhjem velges. Hva skjer med barnets rett til kultur når det plasseres? Kan manglende praktisering av kultur i fosterhjemmet avhjelpes av andre tiltak? Har barnet selv mulighet til å påvirke valg av fosterhjem? Og hvordan kan den konkrete fosterhjems plasseringen etterprøves?

⁸ *Ibid*, 8

⁹ Bunkholdt (2008), 233

¹⁰ Rommetvedt (2006), 79

1.2 Aktualitet

1.2.1. Økt fokus på barns rettigheter

Fokuset på barn som rettssubjekt og rettighetshavere har økt som følge av generell velstandsforbedring og økt kunnskap om barn. Barn har gått fra å være foreldrenes «eiendom» til å bli selvstendige individer med egne verdier, rettigheter og plikter.¹¹ Også internasjonale konvensjoner, som FNs barnekonvensjon, har ført til økt prioritering og anerkjennelse av barns interesser.

1.2.2. Internasjonalisering og overrepresentasjon

Norge blir konstant et mer multikulturelt samfunn som følge av innvandring. I dag har Norge innvandrere fra 221 land.¹² Av barnebefolkningen, som omfatter barn og unge mellom 0 og 22 år, utgjør 13,6 % innvandrere eller norskfødte barn med innvandrerforeldre. Denne gruppen barn vokste med hele 25 % bare fra 2010 til 2013.¹³

En økning av andel fremmedkulturelle barn reflekteres i lovforarbeider. I forarbeidene til dagens barnevernlov av 1992 uttales det at «i årene framover [vil vi] få et mer og mer flerkulturelt samfunn med økt innslag av barn fra andre kulturer».¹⁴ Noe særlig mer enn denne kommentaren finnes imidlertid ikke. I forarbeidene til ny barnevernlov, NOU 2016:16, er det derimot viet flere sider til redegjørelse av kultursensitivitet i barnevernsretten.¹⁵ I tillegg foreslås det at tematikken tydeliggjøres i ny lov.

I takt med at innvandrerbefolkningen stiger, øker også antall barnevernssaker med fremmedkulturelle parter. En høyere andel barn med flerkulturell bakgrunn er under tiltak av barnevernet sammenlignet med etnisk norske barn. I henhold til SSB, var 7,6 % første generasjonsinnvandrere og 5 % andre generasjonsinnvandrere registrert i barnevernet i 2012.¹⁶ Til sammenligning var 3,2 % av den øvrige befolkningen uten innvandrerbakgrunn

¹¹ NOU 1995:26 pkt.6.3.1.

¹² Statistisk sentralbyrå (2017)

¹³ Dyrhaug (2015), 4

¹⁴ Ot.prp.44 (1991-1992), 13

¹⁵ NOU 2016:16 pkt.3.6.

¹⁶ Dyrhaug (2015), 20

tiltaksregistrert. Andelen fosterbarn med fremmedkulturell bakgrunn økte fra 16 % i 1995 til 25 % i 2010.¹⁷ I 2015 var tallet 24 %.¹⁸

1.2.3. Kritikk av barnevernet

Oppgavens tematikk er særlig aktuell i forbindelse med at norsk barnevern for tiden kritiseres fra flere hold. Familielivet og foreldreretten vil alltid være omdiskutert fordi det verdsettes så høyt i vårt samfunn.¹⁹ I utgangspunktet er det derfor ikke så rart at et organ med så inngrepene kompetanse som barnevernet, er utsatt for kritikk. De siste årene har det imidlertid blitt arrangert et unormalt stort antall protester og demonstrasjoner mot det norske barnevernet.²⁰ Kritikken retter seg i hovedsak mot omsorgsovertakelser fra utenlandske familier.²¹ Også fagfolk, som advokater, leger og psykologer, er bekymret for barnevernsbarns rettssikkerhet.²² Økt kritikk er trolig en medvirkende årsak til at menneskerettsdomstolen EMD nå skal behandle hele ni norske barnevernssaker, som alle involverer fremmedkulturelle parter.²³

1.3 Hva er kultur?

Begrepene «kultur» og «kulturell bakgrunn» er svært sentrale i denne oppgaven. Ingen av lovbestemmelsene som benyttes i forbindelse med plassering av fremmedkulturelle barn definerer hva som ligger i kultur-begrepet. Det gjør heller ikke avgjørelser fra fylkesnemnda og domstolen, eller forarbeidene til barnevernloven.

Kulturbegrepet er imidlertid drøftet kort i forarbeidene til diskrimineringsloven. Der uttales det:

«Kulturbegrepet anvendes ofte slik at mennesker som tilhører en nærmere avgrenset gruppe, har visse felles kjennetegn (som språk, religion, moralnormer etc.) som andre grupper ikke har, eller ikke har i samme grad.»²⁴

¹⁷ Backe-Hansen (2013), 49

¹⁸ Dyrhaug (2015), 28

¹⁹ Hagen (1996)

²⁰ Se Johansen (2016)

²¹ Emberland (2016), 329

²² Thune (2015)

²³ Hansen (2017)

²⁴ NOU 2002:12, 33

NOU 1984:18, om samenes rettsstilling, presiserer at kultur omfatter «levemåter, sed og skikk og religiøse oppfatninger.»²⁵ Det dreier seg med andre ord om felles referanserammer og verdsett for en gruppe mennesker. Disse referanserammene har betydning for hvordan menneskene i en kultur forstår, lever og ordner hverdagen sin.

I henhold til Skogvang må bestemmelser som omhandler kultur tolkes effektivt:

«Dette tilsier at hver enkelt etnisk minoritet må kunne kreve det nødvendige reelle grunnlag som er avgjørende for nettopp denne minoritets kulturutøvelse.»²⁶

Enkelte forfattere behandler språk og religion særskilt, men i denne oppgaven inkluderes det i kulturbegrepet.

1.4 Avgrensning

Temaet for oppgaven avgrenses mot betydningen av fremmedkulturelle barns bakgrunn og rett til kultur utenfor saker om fosterhjemsplassing. Videre omhandler avhandlingen kun den situasjonen der vilkårene for omsorgsovertakelse i bvl. § 4-12 er oppfylt, og spørsmålet er hvor barnet konkret skal plasseres jf. §§ 4-14 og 4-15. Oppgaven behandler kun plassering i fosterhjem jf. bvl. § 4-14 bokstav a.

Andre deler av en barnevernssak, eksempelvis vurdering av vilkårene i § 4-12 eller hjelpetiltak etter § 4-4, vil ikke bli behandlet inngående. På grunn av oppgavens begrensede omfang må også vurderinger etter EMK falle utenfor.

1.5 Metode

1.5.1. Utgangspunkt

Oppgavens metode kan sies å være todelt. I punkt 2, 3, 4 og 6.2, som utgjør størsteparten av oppgaven, tolker jeg barnevernsloven og barnekonvensjonen for å klargjøre gjeldende rett på området. I punkt 5 og 6.3, forsøker jeg å illustrere hvordan gjeldende rett fungerer i praksis.

²⁵ NOU 1984:18, 28

²⁶ Skogvang (2009a), 169

1.5.2. Barnevernsretten er skjønnspreget

Metodisk er barnevernsretten et noe særpreget rettsområde fordi det bærer preg av mye skjønn. Barn er ulike og har følgelig forskjellige behov avhengig av hvilken situasjon de befinner seg i. Dette fører til at enhver sak må vurderes konkret for det aktuelle barnet. I tilfelle tolkningstvil vil prinsippet om barnets beste tillegges stor vekt.²⁷ Se pkt. 2.5. I tillegg er det en utfordring at barnevernsretten grenser til andre fagdisipliner, som psykologi og sosialantropologi.

1.5.3. Rettspraksis

Svært få saker om omsorgsovertakelse og fosterhjemsplassing behandles av Høyesterett - i snitt mindre enn én sak per år.²⁸ En av årsakene til dette er silingsordninger fra tingrett til lagmannsrett i tvl. § 36-10 (3), og fra lagmannsrett til Høyesterett i § 30-4. Silingsordningene medfører at saker som anses å allerede ha blitt forsvarlig behandlet ikke tillates anket.

Hensikten med dette er å skape ro for barnet.²⁹ Av hensyn til rettssikkerhet slippes imidlertid anke over spørsmål av prinsipiell karakter inn.³⁰

En konsekvens av at vurderingene i barnevernssaker er konkrete og skjønnsmessige, er at rettspraksis ofte får en noe begrenset prejudikatsverdi. Selv om *resultatet* i en dom kan ha mindre betydning i barnevernsretten enn ellers, kommer Høyesterett med flere generelle uttalelser som gir økt forståelse for hvordan loven skal forstås og hvilke momenter som kan vektlegges. Uttalelser med betydning utover den enkelte sak vil ha prejudikatsverdi, og er relevante i oppgaven.

1.5.4. Praksis fra fylkesnemnda

Saker om omsorgsovertakelse behandles i første instans av fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker (fylkesnemnda) jf. bvl. § 4-12 siste ledd.³¹ Fylkesnemnda settes med en dommerkvalifisert leder, et fagkyndig, og et alminnelig medlem jf. bvl. § 7-5.

²⁷ Smith (1981), 292

²⁸ Bendiksen (2015), 34

²⁹ Reusch (2013) note 2136

³⁰ Om rettssikkerheten er godt nok ivaretatt ved begrensede ankemuligheter er et spørsmål jeg ikke går nærmere inn på.

³¹ NOU 2017:8 vurderer hvilke organer som skal behandle disse sakene i fremtiden.

Sammensetningen ivaretar både juridisk og banevernsfaglig/psykologisk kompetanse, i tillegg til at prinsippet om å dømmes av «likemenn» sikres.

Fylkesnemnda er organisert som et uavhengig forvaltningsorgan, men fungerer i praksis mer som en særdomstol. Ordningen tilfredsstillende kravene til domstolsbehandling i EMK, men har ikke formelt status som domstol i Norge.³² Alle sider av vedtakene som treffes kan imidlertid som utgangspunkt overprøves av den ordinære domstolen.³³

Fordi alle sakene starter i fylkesnemnda, og få saker ankes til domstolen, er det i fylkesnemnda mesteparten av praksisen finnes.

Praksis fra forvaltningsorgan har ikke den samme rettskildemessige tyngden som ordinær rettspraksis.³⁴ For det første er vedtaksmyndigheten fordelt på 12 ulike nemnder som settes ulikt i hver sak, ikke én sentral instans. Dette kan føre til en sprikende og inkonsekvent praksis. I tillegg holdes sakene for lukkede dører, og kun et fåtall av avgjørelsene publiseres. Videre tilsier forarbeider at fylkesnemnda ikke skal ha en rettskapende funksjon, men avgjøre enkeltsaker.³⁵ Etter dette kan det hevdes at det er rettskildemessig uheldig å analysere fylkesnemnds-praksis fordi resultatene av undersøkelsene i utgangspunktet vil ha liten vekt.

På den andre siden blir et stort antall saker kun behandlet i fylkesnemnda. I de tilfeller der det faktisk ikke finnes rettspraksis vil det være relevant å se hen til forvaltningspraksis. I tillegg har fylkesnemnda spesialkompetanse på barnevern i motsetning til domstolen. For å kunne kartlegge hvilken rolle kulturhensynet spiller i praksis, og videre kunne sammenholde dette opp mot gjeldende rett, må det dermed ofte ses til fylkesnemndene.

1.5.5. Barnekonvensjonen

I henhold til Grunnloven³⁶ § 92 skal myndighetene «respekttere og sikre menneskerettighetene» som Norge er folkerettslig forpliktet til gjennom traktater. FNs barnekonvensjon er en slik traktat. Gjennom menneskerettighetsloven³⁷ ble barnekonvensjonen inkorporert som norsk rett i 2003. Menneskerettighetsloven § 3

³² Andreassen (2002), 357

³³ Tvisteloven § 36-5 (3)

³⁴ Eckhoff (2001), 159 flg.

³⁵ NOU 2005:9, 15

³⁶ LOV-1814-05-17

³⁷ LOV-1999-05-21-30

inneholder en forrangsbestemmelse som slår fast at ved motstrid med annen lovgiving skal konvensjonen gå foran. Konvensjonen har følgelig sterk stilling i norsk rett.

Tidligere var det ingen internasjonale klageorgan som kunne gi uttrykk for en autorativ tolkning av konvensjonen. Ved vedtakelsen av barnekonvensjonens tredje tilleggsprotokoll i 2011 ble det imidlertid innført klageadgang til konvensjonens overvåkingsorgan, FNs barnekomite (barnekomiteen). Norge har imidlertid ikke ratifisert denne tilleggsprotokollen, og klageadgangen er derfor ikke tilgjengelig for norske borgere.³⁸ Da det enda ikke har kommet på spissen, er det usikkert om den norske domstol vil vektlegge praksis fra klageorganet til tross for manglende ratifisering.

I tillegg til å være klageorgan, fører barnekomiteen tilsyn av de forpliktete statene jf. barnekonvensjonen art. 44. Etter å ha drøftet statenes innsendte rapporter, utarbeider barnekomiteen egne rapporter som uttrykker deres bekymringer, anbefalinger og generelle uttalelser angående hvordan bestemmelsene skal tolkes og anvendes.³⁹ Kommentarene er ikke rettslig bindende for norsk domstol, men fungerer som retningslinjer ved tolkning.⁴⁰

³⁸ Innst.161 S (2016–2017)

³⁹ Smith (2012), 23

⁴⁰ Høstmælingen (2003), 80. Også Rt-2009-1261

2 Overordnede prinsipper i vurderingen

2.1 Innledende

Hensikten med dette kapitlet er å klarlegge overordnede prinsipper i barnevernsretten som er styrende ved fosterhjemsplassering av fremmedkulturelle barn. Barnevernsretten er en del av den offentlige forvaltningsretten, og legalitetsprinsippet kommer følgelig til anvendelse (2.2). I tillegg er det juridisk enighet om at barnevernloven i hovedsak bygger på tre grunnprinsipper som alle uttrykker grunnleggende samfunnsverdier⁴¹: barnets beste (2.5), det biologiske prinsipp (2.4) og mildeste inngreps prinsipp (2.3).⁴²

2.2 Legalitetsprinsippet

Legalitetsprinsippet er grunnleggende i en rettsstat da det sørger for forutberegnelighet for borgerne, og gjør det mulig å kontrollere vilkårlig maktbruk.⁴³ Prinsippet er nå nedfelt i Grl. § 113, og har følgende ordlyd: «Myndighetenes inngrep overfor den enkelte må ha grunnlag i lov». Prinsippet er relativt i den forstand at jo mer inngripende avgjørelser det dreier seg om, jo klarere hjemmel kreves.

Legalitetsprinsippet vil også kunne brukes som tolkningsprinsipp på den måten at man må være ekstra forsiktig med å tolke inngrepshjemler, da særlig tvangshjemler, utvidende og analogisk.⁴⁴

Barnevernsretten skiller seg imidlertid ut fra det normale topartsforholdet i forvaltningsretten. Saker om omsorgsovertakelser er et trepartsforhold mellom barnevern, foreldre og barn.⁴⁵ Rettssubjektet det utføres tvang mot, foreldrene, er ikke sammenfallende med rettighetssubjektet, barnet. Det er med andre ord hensynet til barnet som begrunner bruk av tvang overfor foreldrene. Dette, sett i lys av at hensynet til barnets beste er overordnet, kan

⁴¹ Stang (2007a), 30

⁴² NOU 2012:5, 41

⁴³ Innst.169 (2012-2013) pkt. 1.8.23

⁴⁴ Sandberg (2003), 39-40

⁴⁵ Stang (2007a), 38

forsvare et lempeligere legalitetsprinsipp.⁴⁶ Et for strengt hjemmelskrav til tvangsbruk overfor foreldrene kan krenke barnets interesser i saken.⁴⁷

2.3 Mildeste inngreps prinsipp

Mildeste inngreps prinsipp innebærer at barnevernet ikke skal iverksette mer inngripende tiltak enn nødvendig.⁴⁸ Formålet er å ivareta borgernes rettssikkerhet ved å hindre uforholdsmessig maktmisbruk fra staten, og kan sammenlignes med proporsjonalitetsprinsippet i forvaltningsretten for øvrig.

For omsorgsovertakelse kommer prinsippet direkte til uttrykk som vilkår i bvl. § 4-12 andre ledd. Barnet kan ikke tas ut av hjemmet dersom ikke mildere tiltak er forsøkt, og vist seg å ikke være tilfredsstillende. Så langt det er mulig, skal det iverksettes tiltak som gjør at barnet kan bli boende hjemme.⁴⁹

Det kan reises spørsmål om hvem dette prinsippet retter seg mot. Skal det vurderes hva som er det mildeste inngrepet for barnet eller dets foreldre? For foreldre og barn kan det foreligge motstridende interesser; det mildeste alternativet for barnet kan komme i konflikt med hva som er minst inngripende for foreldrene. Eksempelvis kan det i tilbakeføringssituasjoner være mildest for barnet å bli boende i fosterhjemmet, mens foreldrene vil ha interesse av å få tilbake omsorgen for barnet. Den vanlige forvaltningsrettslige forståelsen av det mildeste inngreps prinsipp, er at inngrepet skal vurderes ut fra foreldrenes ståsted.⁵⁰ Imidlertid må forholdsmessighetsvurderingen som prinsippet innebærer, knyttes opp og avveies mot barnets interesser og behov jf. prinsippet om barnets beste, se pkt. 2.5.

Når det gjelder fosterhjemsplassering av fremmedkulturelle barn, kan dette prinsippet komme på spissen. Det vil, som nevnt innledningsvis, ofte være mildere for foreldrene at barnet plasseres hos en familie med samme kulturelle bakgrunn som dem selv, enn hos en norsk familie.⁵¹

⁴⁶ Stang (2012), 175

⁴⁷ Haugli (2000), 215

⁴⁸ Lindboe (2012), 24

⁴⁹ Inst.O.nr.80 (1991-92), 15

⁵⁰ Sandberg (2003), 49, 428. Stang (2007a), 38

⁵¹ Skytte (2006), 8

2.4 Det biologiske prinsipp

Det er alminnelig enighet om at utgangspunktet i norsk rett er at biologiske foreldre er ansvarlige for sine barn.⁵² Det biologiske prinsipp går ut på at barnet, så langt det er mulig, skal få vokse opp hos sine biologiske foreldre. Presumptivt har oppvekst i hjemmet en egenverdi for barnet, også i de tilfeller det foreligger visse mangler hva gjelder omsorg.⁵³

Grunnloven § 104 tredje ledd presiserer at barnets utvikling skal skje «fortrinnsvis i egen familie». Prinsippet er ikke uttrykkelig formulert i barnevernsloven, men både lovens oppbygging og forarbeider bygger på et slikt syn. «Det ligger i vår samfunnsordning at foreldrene oppdrar sine egne barn. Tilknytning til de biologiske foreldre er i seg selv en ressurs for barnet.»⁵⁴ Også bestemmelsene om samvær i § 4-19 og tilbakeføring i § 4-21 vitner om dette synet.

Høyesterett har brukt prinsippet som argument i flere dommer. Eksempelvis uttaler førstvoterende i Rt-1999-1883: “Som Høyesterett har påpekt i flere tidligere avgjørelser, bygger barnevernsloven på at barn normalt skal vokse opp hos foreldrene.”

Det biologiske prinsippet har en viktig side til kultur. For barn med fremmedkulturell bakgrunn kan betydningen av å vokse opp hos biologiske foreldre være særlig stor. Ved at barnet blir boende i sin familie bevares de etniske og kulturelle verdiene som det må tas hensyn til dersom en fosterhjemsplassering finner sted. Dette er verdier som barnekomiteen mener har stor betydning for barnet.⁵⁵ Kulturargumentet kan dermed ses som et selvstendig argument for å gi det biologiske prinsipp gjennomslag.⁵⁶ Det kan således stilles spørsmål om barnets kulturelle bakgrunn forsterker det biologiske prinsippet. Som vi skal se i oppgaven pkt. 2.5.4, kan Rt-1997-170 synes å trekke i denne retningen.⁵⁷ En slik forsterkning vil i så fall stå i motsetning til debatten om en generell svekkelse av prinsippet.⁵⁸

⁵² Lindboe (2012), 23

⁵³ Eksempelvis Rt-1984-289

⁵⁴ NOU 1985:18, 171

⁵⁵ DGD (2005) avsnitt 64

⁵⁶ Sandberg (2003), 214, 345

⁵⁷ Også TRYFY-2006-4525 og FNV-2005-67-AGD

⁵⁸ Brynildsrud (2016)

2.5 Barnets beste

2.5.1. Generelt

Prinsippet om barnets beste blir ansett å være det mest sentrale prinsippet i barnevernsretten. I praksis er prinsippet ofte avgjørende når det avgjøres hvem som skal ha omsorgen for et barn.⁵⁹ Barnets beste er overordnet i den forstand at det gjennomsyrrer hele barnevernsretten og tjener som en «formålsparagraf».⁶⁰

Da Grunnloven ble utvidet med en menneskerettighetskatalog i 2014, ble hensynet til barnets beste grunnlovsfestet i § 104 andre ledd. Da prinsippet også er hjemlet i bvl. § 4-1 og barnekonvensjonen art. 3 nr. 1, medførte ikke grunnlovsfestingen noen egentlig endring av rettstilstanden. Imidlertid har prinsippet fått en særlig tyngde som følge av at det nå er fastslått i vår høyeste rettskilde.

Barnevernloven § 4-1 fastsetter at «barnets beste» er en overordnet norm i alle vurderinger hjemmelet i lovens kapittel 4. Følgelig vil prinsippet være sentralt når spørsmålet er hvor barnet skal plasseres jf. §§ 4-14 og 4-15. Dette understrekes også i forarbeider.⁶¹

Sammenlignet med legalitetsprinsippet og mildeste inngreps prinsipp, som er rene rettsprinsipper, er barnets beste i større grad preget av verdisyn. Prinsippet har også en juridisk funksjon da rettsanvenderen må tillegge prinsippet vekt i sine avveiiinger.⁶²

2.5.2. Et fleksibelt begrep

Det første spørsmålet som stilles er hva som ligger i ordene «barnets beste». Det er mange som har en mening om, og ønsker å tolke, dette begrepet.⁶³ Blant annet vil forståelsen varierer mye fra kultur til kultur. Hvilken betydning som legges til begrepet er blant annet avhengig av samfunnsforhold, religion, lovverk samt organiseringen av familien.⁶⁴

⁵⁹ Eksempelvis Rt-2002-875, HR-2016-02262-A

⁶⁰ Innst.O.nr.80 (1991-1992), 13

⁶¹ Ot.prp.nr.45 (2002-2003), 44

⁶² Sandberg (2003), 35 flg

⁶³ Haugli (2012), 52-53

⁶⁴ Hagen (1997), 76

Ordlyden «barnets *beste*» tilsier at den mulige løsningen som ivaretar barnets interesser på mest gunstig måte skal etterstrebis. Formuleringen «barnets beste», i bestemt form entall, taler for at det dreier seg om en konkret vurdering for det bestemte barnet. En rekke faktorer må vurderes i sammenheng for å komme frem til det beste resultatet.⁶⁵ Noen tiltak anses på bakgrunn av forskning å være til barnets beste i alminnelighet, mens andre må tilpasses det konkrete barnet.⁶⁶ Det er derfor vanskelig å tillegge et presist innhold for et prinsipp som kan variere såpass mye fra sak til sak. I NOU 1995:26 pkt. 6.3.1. bemerkes det at:

«Prinsippet har en viktig signaleffekt, men er ikke alltid like godt egnet som vurderingstema, blant annet fordi det kan være vanskelig å komme til klarhet om hva som vil være barnets beste i en konkret situasjon.»

At det mangler en konkret definisjon av hva som er barnets beste kan være både positivt og negativt. For det første fører det til at begrepet er fleksibelt, og følgelig kan tilpasses det konkrete barnets og dets situasjon. En viss fleksibilitet vil være nødvendig fordi barn har ulike behov. På den andre siden kan mangel på definisjon utfordre rettssikkerheten. Mye skjønn og fleksibilitet fører til svekket forutberegnelighet og likebehandling for borgerne. Det vil eksempelvis kunne være vanskelig for foreldre å vite hva som skal til for at de mister omsorgen for sine barn. Dette gjelder kanskje særlig for fremmedkulturelle foreldre som mangler kunnskap om norsk kultur og rettsvesen. Manglende forutsigbarhet kan igjen føre til økende antall saker i rettssystemet. En rettslig prosess vil sjeldent være det beste for barnet. Et åpent prinsipp fører også til at det kan benyttes som skjul for hensyn som egentlig ikke hører hjemme i vurderingen. Det er vanskelig å kontrollere hva rettsanvenderen egentlig vurderer og vektlegger. Om prinsippet blir for åpent kan det til slutt bli verdiløst.⁶⁷

2.5.3. Momenter i vurderingen

Videre kan man stille spørsmål om hvilke faktorer som inngår i helhetsvurderingen av barnets beste. Ordlyden i bvl. § 4-1 er sparsommelig når det gjelder hva som kan vektlegges. Bestemmelsen presiserer at «[h]erunder skal det legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen.» Dette gir rettsanvenderen visse retningslinjer. Ordvalget «herunder» tilsier imidlertid at flere momenter enn de som er nevnt i lovteksten kan

⁶⁵ Prop.106L (2012-2013), 82

⁶⁶ Sandberg (2003), 62

⁶⁷ Graver (2006), 220. Sandberg (2003), 50

inngå i vurderingen dersom det er relevant for barnets situasjon. Denne tolkningen får støtte i NOU 1985:18 s. 146 og etterfølgende rettspraksis.

Heller ikke ordlyden i barnekonvensjonen art. 3 nr. 1 gir klare retningslinjer for hva som kan inngå i vurderingen. Det er naturlig at et prinsipp som skal gjelde for alle barn i verden ikke kan defineres entydig. Barnekomiteen har ikke kommet med noen konkret definisjon⁶⁸, men de har imidlertid uttalt at det må tas hensyn til barnets omsorg, sikkerhet, beskyttelse, familiemiljø, opprettholdelse av relasjoner, bevaring av identitet, rett til utdanning og helse.⁶⁹ Alle disse momentene vil være av betydning ved spørsmål om fosterhjemsplassing.

2.5.4. Kultur som moment

Spørsmålet videre er om kultur er et moment som kan inngå i vurderingen av barnets beste. Ordlyden i bestemmelsene nevner ikke kulturhensynet eksplisitt, men som nevnt kan momentet trekkes inn i helhetsvurderingen dersom det belyser barnets situasjon.

Betydningen av barnets kulturelle bakgrunn i vurderingen av barnets beste har vært oppe for Høyesterett én gang, i nevnte Rt-1997-170. Hovedspørsmålet for Høyesterett var om omsorgen for en seks år gammel gutt med pakistansk opprinnelse skulle tilbakeføres til hans biologiske foreldre. Det var enighet om at guttens biologiske foreldre kunne gi ham tilfredsstillende omsorg. Gutten hadde bodd over fire år i et norsk fosterhjem og var oppdratt etter norske tradisjoner. Under fosterhjemsoppholdet hadde han ikke hatt annen kontakt med pakistansk språk og kultur enn sporadisk samvær med biologisk familie. Høyesterett opphevet omsorgsovertakelsen, og gutten ble tilbakeført til sine pakistanske foreldre.

Det fremkommer tydelig av denne dommen at Høyesterett mener at barnets kulturelle bakgrunn er et moment som inngår i den samlede vurdering av hva som er barnets beste. Også dommer Tjomsland, som dissenterer, uttaler at han er «enig med førstvoterende i at den omstendighet at C har en annen etnisk bakgrunn enn fosterforeldrene, er et forhold som må trekkes inn i den samlede vurderingen». Til tross for at gutten var sårbar, hadde sterk tilknytning til den norske fosterfamilie, i over fire av sine seks leveår var oppdratt i norsk kultur, kun snakket norsk og kunne få «problemer med å komme i et helt annet miljø», kom

⁶⁸ Freeman (2007), 26

⁶⁹ Generell comment no. 14 (2013), 52-79

Høyesterett frem til at hensynet til barnets kulturelle bakgrunn måtte få gjennomslag. En slik avgjørelse er også i samsvar med det biologiske prinsipp.

I vurderingen av barnets beste vektla flertallet at kulturforskjellen mellom det pakistanske biologiske hjemmet og det norske fosterhjemmet førte til en lojalitetskonflikt for ham. Det uttales blant annet at «[j]eg antar at det også vil være positivt for hans identitetsfølelse og selvbilde [at han får] vokse seg inn i deres [den biologiske familiens] livsform, kultur og religion.»

Denne dommen signaliserer at hensynet til barnets kulturelle bakgrunn og barnets rett til kultur ikke bare inngår i vurderingen av barnet beste, men at det også innehar en sterk posisjon. Dette vil ha betydning for sakene om fosterhjems plassering. Det ble i dommen imidlertid ikke vurdert muligheten for å ivareta guttens pakistanske kultur i det norske fosterhjemmet. Det kan tenkes at økt samvær med biologiske foreldre eller andre hjelpetiltak kunne sørget for at guttens kulturelle bakgrunn ble ivaretatt på en forsvarlig måte uten at gutten måtte flytte. Kanskje ville en slik løsning vært enda bedre for barnet. En annen svakhet ved dommen er at Høyesterett ikke klarlegger hva de legger i kulturbegrepet.

Spørsmålet videre er om kulturmomentet inngår i barnets beste-vurderingen etter *barnekonvensjonen*. Ordlyden i barnekonvensjonens art. 3 nr. 1 gir ikke eksplisitt uttrykk for at barnets kulturelle bakgrunnen kan vektlegges. I likhet med barnevernloven er det imidlertid sikker rett at hensynet til kultur kan vektlegges i vurderingen av hva som er barnets beste. I henhold til barnekomiteen må rettsanvenderen ta hensyn til barnets religiøse og kulturell identitet når barnets beste bestemmes.⁷⁰ Imidlertid må vektlegging av kultur samsvare med konvensjonens øvrige rettigheter. Kulturelle hensyn kan med andre ord bare vektlegges dersom det ikke går på tvers av andre menneskerettigheter. Kultur kan for eksempel ikke tilsidesette barns basale behov som mat og tak over hodet, eller dets personlige integritet. Heller ikke kulturelle, fysisk skadelige sedvaner, som kinesisk fotbinding, kan legitimeres som barnets beste med hensyn til kultur.⁷¹

⁷⁰ General coment no.13 (2011) avsnitt 55-57. Haugli (2012), 56

⁷¹ Alston (1994), 19-21

2.5.5. Vekt

Endelig er spørsmålet hvilken vekt barnets beste skal tillegges når vedtak om for eksempel fosterhjems plassering skal fattes. Ordlyden i Grunnloven § 104 tilsier at barnets beste skal være et «grunnleggende hensyn». Den samme formuleringen finnes i barnekonvensjonen art. 3 nr. 1.

Ordlyden i bvl. § 4-1 første ledd synes å strekke seg noe lengre, da den fastsetter at barnets beste skal tillegges «avgjørende vekt». I Rt-2015-93, med henvisning til Rt-2012-1985 og barnekomiteens kommentarer, påpeker Høyesterett at ved avveining mot andre interesser:

«skal hensynet til barnets beste ha *stor vekt* - det er ikke bare ett av flere momenter i en helhetsvurdering: Barnets interesser skal danne utgangspunktet, løftes spesielt frem og stå i forgrunnen.»

På den andre siden er det imidlertid ikke barnets beste det eneste hensynet, og det behøver heller ikke være avgjørende. Dette innebærer at det må foretas en konkret vurdering av hva som er barnets beste i den aktuelle saken for så å vurdere det opp mot andre interesser. Spørsmålet er da om det foreligger «svært gode og tungtveiende» årsaker til å velge en annen løsning.⁷² Forarbeider påpeker at vekten barns beste skal gis «må sees ut fra hvor sterkt berørt barnet er og hvor alvorlig beslutningen er for barnet.»⁷³

⁷² Rt-2015-93 avsnitt 79

⁷³ Innst.186 S. (2013-2014), 30

3 Plassering i fosterhjem

3.1 Fosterhjemsplassing, bvl. §§ 4-14 og 4-15

I henhold til formålsparagrafen i bvl. § 1-1 skal barn sikres «trygge oppvekstvilkår» ved å få «nødvendig hjelp og omsorg til rett tid». Fosterhjemsplassing er et av tiltakene som ivaretar dette formålet.

Når det er bestemt at barnet skal tas ut av hjemmet fordi vilkårene for omsorgsovertakelse i § 4-12 er oppfylt, må det avgjøres hvor barnet konkret skal plasseres. Barnevernsloven § 4-14 angir fire alternative og uttømmende⁷⁴ plasseringssteder, men det er kun plassering i fosterhjem som behandles i det følgende. I motsetning til tidligere barnevernslov⁷⁵, inneholder ikke dagens ordlyd en eksplisitt preferanse om foretrukket plasseringssted. I henhold til forarbeider vil fosterhjem imidlertid ofte være det beste alternativet for langvarig plassering.⁷⁶ Det er også dette plasseringsalternativet som benyttes klart mest, med hele 78 %.⁷⁷

Hva som er et fosterhjem er bestemt i § 4-22. I tillegg er det i medhold av § 4-22 tredje ledd gitt en fosterhjemsforskrift som regulerer dette nærmere.⁷⁸ Kriteriene for fosterhjem er at det dreier seg om «private hjem» som sørger for «oppfostring» av barna. Disse vilkårene medfører at institusjoner, samt hjem som tar sikte på kortere opphold, eksempelvis besøkshjem, faller utenfor.⁷⁹

Da det i utgangspunktet er barneverntjenesten som overtar omsorgen av barnet etter en omsorgsovertakelse, vil et fosterhjemsoppdrag være en avtale mellom fosterhjemmet og barnevernet. Alle fosterhjem må godkjennes av kommunen der hjemmet ligger jf. § 4-22 fjerde ledd og fosterhjemsforskriften § 5.

Paragraf 4-15 regulerer det konkrete valget av plasseringssted innenfor rammene i §§ 4-14 og 4-22. I tillegg til kravet om barnets beste i bvl. § 4-1, angir denne bestemmelsen at plasseringsstedet «velges ut fra hensynet til barnets egenart, behov for omsorg, og opplæring i

⁷⁴ Lindboe (2012), 96

⁷⁵ LOV-1953-07-17-14 § 24

⁷⁶ Innst.O.nr.80 (1991-1992),174. NOU 1985:18, 163

⁷⁷ Bufdir (2016)

⁷⁸ FOR-2003-12-18-1659

⁷⁹ Köhler-Olsen (2015) note 232

et stabilt miljø». Retningslinjene om fosterhjem utdyper at barnet bør plasseres i et miljø der det kan bevare og videreutvikle sin egen identitet.⁸⁰ Kultur er som nevnt en viktig del av barnets identitet.

I henhold til § 4-15 tredje ledd er barnevernstjenesten pålagt å vedta en plan for barnets omsorgssituasjon der det fremgår hvilke synspunkter som bør legges til grunn for valg av plasseringssted i det enkelte tilfelle. Formålet med denne planen er at den skal fjerne noe av usikkerheten som tidligere var knyttet til varighet, innhold og mål med plasseringen.⁸¹ Planen skal inneholde plasseringssted, lengde av plassering og omfang av kontakt med biologiske foreldre. Det kan for eksempel bestemmes av barnevernstjenesten, og fremgå av planen at barnet skal plasseres i en familie med samme kulturelle bakgrunn som barnet.

I henhold til bvl. § 4-13 har barnevernstjenesten en frist på 6-uker til å iverksette en omsorgsovertakelse ved å faktisk plassere barnet.

3.2 Fosterhjemsplassing, barnekonvensjonen art. 20

Utgangspunktet også etter barnekonvensjonen er at foreldrene skal ta seg av barnets omsorgsbehov. Dersom barnet må adskilles fra sin familie fordi det er til barnets beste, er det imidlertid statens ansvar å finne alternativ omsorg jf. konvensjonens art. 20 nr. 1 og 2.

Videre er ordlyden i art. 20 relativt upresis med tanke på hvilke tiltak staten skal iverksette etter en omsorgsovertakelse. Årsaken til dette er trolig fordi bestemmelsen skal kunne benyttes i mange land der forskjellene hva gjelder omsorg er store. Art. 20 nr. 3 angir imidlertid veiledning ved at omsorgsovertakelsen «f.eks. [kan] omfatte plassering i fosterhjem, Kafala etter islamsk lov, adopsjon eller, om nødvendig, plassering i institusjon egnet for omsorg for barn». Bruken av «om nødvendig» taler for at institusjon ikke skal benyttes dersom andre alternativer er mulige.

Etter dette stiller ikke barnekonvensjonen strengere krav til hvor barnet kan plasseres enn det som følger av bvl. §§ 4-14 og 4-15.

⁸⁰ Q-2004-1072B, kap.5

⁸¹ Ot.prp.nr.44 (1991-1992), 47

3.3 Betydningen av barnets kulturelle bakgrunn i plasseringsspørsmålet i bvl. § 4-15

Spørsmålet her er hvilken betydning barnets kulturelle bakgrunn har når det skal avgjøres hvor barnet skal plasseres i det enkelte tilfellet jf. bvl. § 4-15.

Som den eneste bestemmelsen i barnevernloven, går det klart frem av ordlyden at «barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn» har betydning for avgjørelsen som skal treffes, ved at det skal tas «tilbørlig hensyn» til dette. Denne formuleringen ble inntatt i forbindelse med at barnekonvensjonen ble inkorporert som en del av norsk lov i 2003. Formålet med tilføyingen var å synliggjøre kulturaspektet som fremgår av barnekonvensjonen, og videre bidra til en bedre gjennomføring av konvensjonen i praksis.⁸² Før 2003 var viktigheten av kulturhensynet kun nevnt i forarbeider.⁸³ I NOU 2016:16, som inneholder forslag til ny barnevernslov, foreslås det at kultursensitivitet tydeliggjøres ytterligere.⁸⁴

Paragraf 4-15 uttrykker at det skal tas «tilbørlig hensyn» til kultur. Ordlyden synes å gi uttrykk for at kultur skal tas i betraktning på en passende og forsvarlig måte ved tolkning av regelen. Ordlyden åpner for relativt stor grad av skjønn og fører til en viss fleksibilitet for rettsanvenderen til å legge vekt også på andre hensyn. Dette tilsier at andre hensyn kan veie tyngre og dermed bli avgjørende på bekostning av kultur, språk og religion. Det synes med andre ord ikke å foreligge en positiv rettighet til kultur etter denne bestemmelsen.

En slik tolkning støttes opp av forarbeider. I henhold til Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) skal ikke kulturhensynet nødvendigvis «tillegges avgjørende vekt, men (...) inngå i den helhetsvurdering som skal foretas når man søker å komme fram til hva som er til barnets beste.»⁸⁵ Det er med andre ord barnets beste som er siktemålet også ved plasseringen.

Også i NOU 1985:18 s. 163 er hensynet til kultur kommentert:

⁸² Ot.prp.nr.45 (2002-2003), 26. Ofstad (2015), 160.

⁸³ Ot.prp.nr.44 (1991-1992), 46

⁸⁴ NOU 2016:16, 36

⁸⁵ Ot.prp.nr.45 (2002-2003), 62

«Meget taler for plassering i en fosterfamilie fra samme minoritetsgruppe (...). Ihvertfall må man være oppmerksom på de særegne konflikter som kan oppstå om barnets religion og oppdragelse».

Også denne uttalelsen taler for at det dreier seg om et moment i vurderingen, men som ikke nødvendigvis avgjør vedtaket.

I rettspraksis finnes det ingen konkrete uttalelser angående hva som ligger i «tilbørlig hensyn» i § 4-15. Som nevnt i oppgavens pkt. 2.5.4 har Høyesterett i Rt-1997-170 vist at kulturhensyn kan tillegges betydelig vekt. Denne dommen gjelder ikke § 4-15 direkte, men § 4-21 om tilbakeføring. Imidlertid taler mye for at det samme er relevant også ved valg av fosterhjem.

Rt-1994-805 nyanserer imidlertid bildet noe:

«Det fremgår at man bør ta spesielt hensyn til barnets etniske bakgrunn ved plassering av barn over rasemessige eller etniske skiller. De sakkyndige for Høyesterett er enige om at det viktigste kriterium likevel er at adoptivforeldrenes personlige egnethet og omsorgsevne, heller enn deres etniske identitet».⁸⁶

Uttalelsen kan tolkes dithen at dersom fosterforeldrenes kultur fører til at kvaliteten på omsorgen reduseres, vil kultur måtte nedprioriteres. Eksempel på en slik situasjon er der årsaken til omsorgssvikten hos biologiske foreldre er rent kulturbetinget slik at det er fare for samme svikt også hos en annen familie fra samme kultur. Det kan for eksempel være fare for omskjæring eller tvangsekteskap ved plassering i samme kultur. En slik plassering vil ikke være til barnets beste. Samtidig er det viktig å huske på at også familier fra samme kultur kan være svært ulike, og alle fosterforeldre må således vurderes konkret. Uttalelsen fra Høyesterett gjelder i utgangspunktet adoptivforeldre, men det samme vil trolig gjelde for fosterforeldre. Imidlertid kan man, på grunn av muligheten for samvær og tilbakeføring til biologiske foreldre ved fosterhjemsplassing, noe som ikke er et tema ved adopsjon, argumentere for at kulturhensynet må tillegges større vekt ved fosterhjemsplassing enn adopsjon.⁸⁷

Også fosterhjemsforskriften § 4 første ledd siste punktum presiserer at barnevernet skal ta «tilbørlig hensyn» til kultur ved valg av plasseringssted. Denne bestemmelsen er en

⁸⁶ På s. 812

⁸⁷ Bunting (2004), 154

påminnelse av § 4-15, og har således liten egenverdi. Større betydning har § 4 andre ledd om plassering i barnets familie eller nettverk, se oppgavens pkt. 3.6.

I forarbeider og rundskriv knyttet til nevnte bestemmelser understrekes det at det kan være umulig å finne godkjente fosterhjem med samme kultur som barnet.⁸⁸ Dette brukes videre som argument for å plassere barna i norske familier. Samtidig presiseres det at man bør unngå å plassere barnet i familier som aktivt opptrer på en måte som strider mot barnets opprinnelige kultur.

Etter dette synes hensynet til barnets kulturelle bakgrunn å stå sterkt i henhold til barnevernloven. Andre hensyn, ofte av mer praktisk betydning, som mangel på fosterhjem, kan imidlertid føre til at kulturhensynet må vike.

3.4 Betydningen av barnets kulturelle bakgrunn i plasseringsspørsmålet i barnekonvensjonen art. 20

Emnet for dette avsnittet er hvilken betydning barnets kulturelle bakgrunn har når det skal avgjøres hvor barnet skal plasseres i det enkelte tilfellet jf. barnekonvensjonen art. 20.

I likhet med barnevernloven skal det i henhold til ordlyden i art. 20 nr. 3 tas «tilbørlig hensyn», eller «due regard» på engelsk, til barnets «etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn» ved den konkrete plasseringen.

Barnekomiteen har uttalt seg om denne bestemmelsen i Day of General Discussion (DGD) 2005, «children without parental care». Formålet med DGD er å fokusere på bestemte emner for å oppnå en dypere forståelse av konvensjonen. og formidle denne videre til medlemsstatene.⁸⁹ I tillegg til barnekomiteen er også representanter fra statene, ikke-statlige organisasjoner, andre FN-organ og spesialister på det konkrete området delaktige når en slik kommentar utarbeides. I henhold til Rt-2009-1261 må en DGD anses å ha betydelig rettskildemessig vekt.

⁸⁸ Ot.prp.nr.45 (2002-2003), 44-45. Q-2004-1072B, pkt. 5.2.

⁸⁹ FN (2016)

I henhold til den nevnte DGD er «tilbørlig hensyn» et fleksibelt begrep. Det er derfor barnets beste i den enkelte sak som må danne utgangspunktet for hvor barnet konkret skal plasseres.⁹⁰ Det presiseres at det ikke finnes en løsning som passer for alle, men at det må vurderes konkret.

Videre fremheves det at barn vil «feel better» i deres egen kultur, og at det derfor stort sett er det beste for barnet å fortsatt kunne være i sitt kulturelle miljø.⁹¹ De påpeker også at dette må ses i sammenheng med at barnet har en rett til kultur jf. konvensjonens art. 30, se kapitel 4. Barnekomiteen fremhever også at for å skape kontinuitet i barnets oppvekst og minske sannsynligheten for problematisk atferd, er det en fordel om barnet bor hos fosterforeldre med samme kulturelle bakgrunn som seg selv.

På den andre siden bemerker barnekomiteen at dersom elementer i kulturen er til skade for barnet, for eksempel fordi det er kjønnsdiskriminerende eller skadelig psykisk eller fysisk, så kan det være best for barnet å bli plassert i en annen kultur.⁹²

Utgangspunktet synes etter dette å være at barnekomiteen antar at det beste for barnet er å bli plassert hos en fosterfamilie med samme kulturelle bakgrunn. Dersom kulturen er til skade for barnet, eller barnet selv velger den bort, kan det imidlertid plasseres utenom. Det kan etter dette synes som om art. 20 går noe lengre enn bvl. § 4-15 når det gjelder å ta hensyn til kultur ved plassering.

Barnekomiteen ser i likhet med departementet at det er problematisk å rekruttere fosterhjem fra bestemte kulturer. Barnekomiteen mener imidlertid at årsaken til dette er at de ansvarlige i statene mangler kreativitet og vilje til å skaffe nye fosterfamilier.⁹³ Det synes her som om barnekomiteen mener at statene ikke anstrenger seg nok før de argumenterer med mangel på passende fosterhjem. Det kan følgelig virke som om barnekonvensjonen stiller strengere krav til hvor mye barnevernet må anstrenge seg for å finne fosterhjem enn det som følger av barnevernloven.

⁹⁰ DGD (2005) avsnitt 667.

⁹¹ DGD (2005) avsnitt 673.

⁹² Hodgkin (2007), 289

⁹³ DGD (2005) avsnitt 668

3.5 Plassering i barnets familie eller nære nettverk

3.5.1. Barnevernloven

Fosterhjemsplassing hos barnets utvidede familie eller nære nettverk vil ofte være særlig aktuelt for fremmedkulturelle barn, fordi det ifølge forskning er den beste måten å sikre at barnet ikke mister kontakten med sin kultur.⁹⁴ En slik plassering er også praktisk da det som nevnt er vanskelig å rekruttere fosterhjem fra enkelte kulturer.

Tidligere var ikke slektsplassing ønskelig fordi man anså ulempene ved en slik plassering større enn fordelene.⁹⁵ Av ulemper ved slektsplassing kan nevnes lojalitetskonflikter med biologiske foreldre og rolleforventninger til fosterforeldre.⁹⁶ Nyere forskning tilbakeviser derimot denne tradisjonelle tenkningen.⁹⁷ I rundskriv, Q-42/2015, bemerkes det:

«At familiemedlemmer er fosterhjem for barnet, gir stabilitet og trygget for mange barn og kan gi større mulighet til å ivareta barnets språklige, kulturelle og religiøse bakgrunn. Å flytte til familie vil derfor for mange barn være til barnets beste.»

Omtrent en fjerdedel av alle fosterbarn er i dag plassert i familie eller nært nettverk.⁹⁸ Jeg har ikke lyktes i å finne statistikk på om tallet er det samme for fremmedkulturelle barn.

Det går ikke eksplisitt frem av bvl. §§ 4-14 eller 4-15 at slektsplassing skal vurderes. Det kan imidlertid argumenteres for at ordlyden i § 4-15, som uttrykker at det ved plassering skal tas hensyn til «barnets egenart og behov for omsorg og opplæring i et stabilt miljø», implisitt oppfordrer til slektsplassing.⁹⁹ ¹⁰⁰

I denne retning går også fosterhjemsforskriften § 4 andre ledd, som fastsetter at det foreligger en plikt for barnevernet til å alltid undersøke om det er noen i barnets familie eller nære nettverk som kan være fosterforeldre. Dette gjelder i utgangspunktet uavhengig av om

⁹⁴ Holm-Hansen (2007), 180

⁹⁵ Stang (2012), 179. Bunkholdt (2008), 275

⁹⁶ Sundt (2010), 90-91

⁹⁷ Knudsen (2011). Holm-Hansen (2007), 179 flg.

⁹⁸ Bufdir (u.å.), 2

⁹⁹ Skogvang (2009b), 302

¹⁰⁰ I NOU 2016:16 s. 212 foreslås det å lovfeste familieplassing i ny barnevernslov.

medlemmer av familie eller nære nettverk selv har bedt om å bli vurdert.¹⁰¹ Der det imidlertid er åpenbart at ingen i familien eller nettverket egner seg som fosterforeldre, skal ikke barnevernet bruke mye tid på slik kartlegging.¹⁰² Medvirkning fra barnet selv og dets foreldre er særlig viktig i arbeidet med å kartlegge nettverket.¹⁰³ Jeg kommer tilbake til barns medvirkning i oppgavens pkt. 6.

På samme måte som andre fosterfamilier må slike fosterhjem godkjennes jf. fosterhjemsforskriften § 3. Imidlertid kan det tenkes at kravene lempes noe dersom det fremgår klart at det er til barnets beste å plasseres akkurat der.¹⁰⁴

3.5.2. Barnekonvensjonen

Jamfør barnekonvensjonen har det vært mer usikkert om den samme undersøkelsesplikten av slektsfosterhjem foreligger. Konvensjonens art. 9 og 20 regulerer henholdsvis barnets adskillelse fra foreldre og familiemiljø. Mellom disse to bestemmelsene kan det imidlertid sies å være et «hull».¹⁰⁵ Dersom barnet er adskilt fra sine biologiske foreldre, fremgår det ikke klart av konvensjon om staten først skal lete etter alternative omsorgspersoner i barnets utvidede familie eller om man kan gå rett på alternativene i art. 20, som regulerer adskillelse også fra familiemiljø.

Barnekomiteen fremhever imidlertid at familie og nært nettverk har stor betydning for barnets beskyttelse og utvikling, og anerkjenner at det er knyttet atskillige kulturelle verdier til familien.¹⁰⁶ I tillegg anvender barnekomiteen det biologiske prinsipp med et vidt familiebegrep som omfatter mer enn bare foreldrene.¹⁰⁷ Dette taler for at det må vurderes om barnet kan plasseres i familie og nettverk før andre tiltak er aktuelle. En slik forståelse vil harmonere best med eksistensen av konvensjonens art.5, som fastsetter at familien, inkludert «slektinger», har primæransvaret for barnet. Også i litteraturen antas det at det foreligger en form for undersøkelsesplikt i barnets utvidede familie.¹⁰⁸

¹⁰¹ Q-42/2015 pkt.5.2.

¹⁰² Havre (2015) note 188

¹⁰³ Aas (u.å.), 21

¹⁰⁴ Q-42/2015 pkt.5.2.

¹⁰⁵ Hofman (2010), 68 flg.

¹⁰⁶ DGD (2005) avsnitt 644

¹⁰⁷ Hodgkin (2007), 273

¹⁰⁸ *Ibid*, 278

3.6 Sammenhengen mellom vilkårene for omsorgsovertakelse i § 4-12 og den konkrete fosterhjems plasseringen

Til tross for muligheten til familieplassing er det i enkelte situasjoner praktisk umulig å finne et fosterhjem med samme kulturelle bakgrunn som barnet. Det eneste alternativet synes da i utgangspunktet å være plassering i norsk fosterhjem.

Det kan imidlertid spørres om mangelen på kulturelt tilfredsstillende fosterhjem kan ha innvirkning på vurderingen av vilkårene for selve omsorgsovertakelsen i henhold til § 4-12. Ofstad og Skar skriver i sin lovkommentar at:

«Dersom rekrutteringen av fosterhjem ikke holder tritt med behovet (...) vil usikkerhet med hensyn til hva barnet kan tilbys kunne føre til at terskelen for omsorgsovertakelse må høynes.»¹⁰⁹

Vanligvis er det de alternative minimumsvilkårene for omsorgsovertakelse i § 4-12 bokstav a-d det siktes til ved bruken av ordet «terskelen» for omsorgsovertakelse. Det er imidlertid vanskelig å se for seg at vurderingen av om omsorgssituasjon i det biologiske hjemmet er forsvarlig har sammenheng med tilgjengelige fosterhjem. Imidlertid er § 4-12 en «kan»-bestemmelse. Dette innebærer at det må foretas en avsluttende helhetsvurdering før vedtaket om omsorgsovertakelse treffes. Denne vurderingen er knyttet opp mot hensynet til barnets beste i § 4-1, og innebærer blant annet at omsorgssituasjonen for barnet etter omsorgsplasseringen må være bedre enn dersom barnet blir boende hos sine foreldre.¹¹⁰ Det er trolig denne vurderingen Ofstad og Skar sikter til. Etter min mening er derfor bruken av ordet «terskel» i sitatet ovenfor noe upresis.

Som eksempel kan man tenke seg en situasjon der kvaliteten på barnets omsorgssituasjon i det biologiske hjemmet blir vurdert til å befinne seg rett under grensen til det forsvarlige jf. § 4-12 bokstav a-d. Videre synes heller ikke hjelpetiltak i hjemmet å kunne avhjelpe omsorgssituasjonen jf. § 4-12 andre ledd andre punktum. Avslutningsvis må det imidlertid vurderes om det samlet sett er til barnets beste å foreta en omsorgsovertakelse. I denne

¹⁰⁹ Ofstad (2015), 153

¹¹⁰ Innst.O.nr.80 (1991-1992), 5

vurderingen vil tilgjengelige fosterhjem være en faktor. Dersom det ikke finnes fosterfamilier med samme kulturelle bakgrunn som barnet, kan man i sjeldne grensetilfeller komme til at verdien av at barnet får vokse opp i sin kultur er så stor at det beste for barnet er å bli boende i sitt biologiske hjem. Også andre faktorer kan bidra til at det til tross for mangler i omsorgssituasjonen likevel er bedre for barnet å bo hjemme. I så måte mener jeg det er mer korrekt å si at det foreligger en sammenheng mellom *resultatet* av totalvurderingen etter § 4-12 og tilgjengelige fosterhjem.

Der omsorgssvikten er av mer alvorlig karakter, for eksempel der det utøves vold, er det vanskelig å se for seg at barnet kan bli boende hjemme til tross for manglende fosterhjem.

3.7 Barnevernets, fylkesnemndas og domstolens behandling av plasseringssted

I utgangspunktet ligger det til barneverntjenesten å bestemme barnets konkrete plasseringssted. I henhold til barnevernlovens forarbeider er det tilstrekkelig at fylkesnemnda på generelt plan angir hvilket av alternativene i bvl. § 4-14 som skal benyttes.¹¹¹ Med andre ord, fylkesnemnda har ingen plikt til å avgjøre hvilket fosterhjem barnet skal plasseres i, det er opp til barnevernstjenesten. Det er stort sett ikke-jurister som fatter beslutningen i barnevernstjenesten.¹¹²

Partene for fylkesnemnda har imidlertid mulighet til å nedlegge påstand, for eksempel om at barnet skal plasseres i et navngitt fosterhjem eller hos en fosterfamilie med samme kulturelle bakgrunn som barnet.¹¹³ Spørsmålet videre er om fylkesnemnda må ta stilling til en slik påstand, eller om de kan se bort fra den. Hverken barnevernloven eller tvisteloven¹¹⁴ med tilhørende forarbeider har et entydig svar på dette. Barnevernssaker er saker uten fri rådighet, og fylkesnemnda er i utgangspunktet ikke bundet av partenes prosesshandlinger med unntak av det fremsatte kravet jf. tvl. § 11-4.¹¹⁵ Dette trekker i retning av at de kan se bort fra påstander. Det er imidlertid et overordnet mål i bvl. § 7-3 at saksbehandlingen for fylkesnemnda skal være «betryggende, rask og tillitsskapende». Videre presiseres det i andre

¹¹¹ Ot.prp.nr.44 (1991-92), 47

¹¹² Hofman (2010), 184

¹¹³ Tvl. § 9-2 (2) bokstav c

¹¹⁴ LOV-2005-06-17-90

¹¹⁵ Ofstad (2015), 403

ledd at sakens parter skal bli hørt og at kontradiksjon er viktig. Kontradiksjonsprinsippet er svært grunnleggende i sivilprosessen, og har gjennom EMK art 6 nr. 1 forrang i norsk rett.¹¹⁶ Dersom fylkesnemnda velger å se bort fra en påstand, vil trolig parten som fremsatte påstanden mene at han ikke har blitt hørt. En slik behandling kan vanskelig sies å være «betryggende» og «tillitsskapende». Hensynet til betryggende saksbehandling og kontradiksjon tilsier dermed at fylkesnemnda plikter å ta stilling til påstandene som fremsettes.

Dersom det nedlegges en påstand om konkret plassering, blir plasseringsspørsmålet en del av saken som domstolen har kompetanse til å overprøve jf. bvl. § 7-24 jf. tvl. kapitel 36. Motsetningsvis fremgår det av Rt-2011-377 at domstolen ikke kan overprøve noe fylkesnemnda ikke har «tatt stilling til» i sitt vedtak. Begrunnelsen for dette er at domstolen ikke skal tre i forvaltningens sted.¹¹⁷

Selv om det ikke er nedlagt påstand som konkretiserer fosterhjem, har fylkesnemnda anledning til å «stille vilkår når det gjelder plassering» av eget tiltak jf. § 4-15 andre ledd andre punktum. Fylkesnemnda har ingen *plikt* til å stille vilkår. Hverken bestemmelsens ordlyd eller forarbeider gir nærmere anvisning om hva vilkårene kan omfatte. I henhold til Rt-1999-843 forutsettes det at fylkesnemnda har anledning til å sette vilkår om et navngitt hjem. Ut fra mer til det mindre-betraktninger vil fylkesnemnda også kunne sette mer generelle vilkår. I følge Ofstad og Skar omfatter vilkårene i praksis ofte en bestemt geografisk plassering eller at fosterfamilien skal ha samme kulturelle bakgrunn som barnet.¹¹⁸ En forutsetning for å sette vilkår må være at forholdet er blitt tilstrekkelig opplyst under forhandlingen. Det fremkommer av bvl. § 4-15 andre ledd siste punktum at saken skal fremlegges fylkesnemnda på nytt dersom barnet ikke plasseres i henhold til vilkårene. Dersom fylkesnemnda har stilt vilkår til fosterhjemmet kan også domstolen overprøve dette. Domstolene kan imidlertid ikke stille vilkår om plasseringen med mindre fylkesnemnda allerede har behandlet spørsmålet jf. Rt-2011-377.

Dersom det ikke er nedlagt påstand som presiserer krav til fosterhjem eller fylkesnemnda har stilt vilkår til dette, er det barneverntjenesten som foretar det konkrete valget. Det kan videre stilles spørsmål om barneverntjenestens plassering av barnet er et enkeltvedtak som kan

¹¹⁶ Robberstad (2013), 7

¹¹⁷ Rt-2011-377 avsnitt 47.

¹¹⁸ Ofstad (2015), 161

påklages i henhold til bvl. § 6-5. Et enkeltvedtak er «utøving av offentlig myndighet ved avgjørelse som er bestemmende for rettigheter eller plikter for henholdsvis bestemte private personer» jf. forvaltningsloven¹¹⁹ § 2 bokstav a og b. Barnevernloven § 6-1 presiserer at avgjørelser etter bvl. som gjelder «ytelser og tjenester» er enkeltvedtak.

Hvorvidt det konkrete valget av fosterhjem jf. bvl. § 4-15 er et enkeltvedtak som medfører klageadgang har ikke vært behandlet i rettspraksis. Imidlertid uttales det i forarbeider, Ot.prp.nr.44 (1991-92) s. 79, at:

«Etter barnevernloven vil imidlertid spørsmålet (...) om fosterhjemsplassing, vanskelig kunne vurderes isolert, fordi plasseringsspørsmålet henger så nøye sammen med det vedtak som gir grunnlag for tiltaket; f.eks. vedtak om ansvarsovertakelse eller hjelpetiltak. Etter departementets oppfatning synes det derfor likevel ikke grunnlag for å anse verken avgjørelser om tildeling av plass i institusjon eller fosterhjem som selvstendige vedtak.»

Også i juridisk litteratur legges det til grunn at det konkrete valget av fosterhjem ikke er et enkeltvedtak.¹²⁰ Sivilombudsmannen synes også å ha sluttet seg til dette synet.¹²¹ Om valg av fosterhjem av rettsikkerhetshensyn *bør* være et enkeltvedtak, er en diskusjon jeg ikke går nærmere inn på.

Utgangspunktet etter dette er dermed at den konkrete fosterhjemsplassing ikke er et enkeltvedtak, og vedtaket kan følgelig ikke påklages jf. bvl. § 6-5.

Selv om fosterhjemsplassing ikke er et enkeltvedtak, har forvaltningsloven noen generelle prinsipper om saksbehandling som kommer til anvendelse. Paragraf 17 pålegger forvaltningsorganet å sørge for at «saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes.» Denne bestemmelsen innebærer en opplysningsplikt, noe som betyr at forvaltningsorganet selv har en plikt til å sørge for at saken er så godt opplyst at avgjørelsen kan treffes. Til tross for at § 17 befinner seg i kapitlet om «saksforberedelse ved enkeltvedtak», er det sikker rett at det er et «generelt prinsipp som gjelder for alle forvaltningsavgjørelser».¹²² At barnevernstjenestens valg av fosterhjem er en forvaltningsavgjørelse er ikke tvilsomt. Denne opplysningsplikten kan være brutt dersom barnevernstjenesten overhode ikke har tatt hensyn til barnets kulturelle bakgrunn i vurderingen av hvor det skal plasseres.

¹¹⁹ LOV-1967-02-10

¹²⁰ Ofstad (2015), 320. Hofman (2010), 71. Lindboe (2012), 101

¹²¹ Sak 2007/530

¹²² Bernt (2014) note 461

Gitt at § 17 er brutt, kan vedtaket bare oppheves dersom feilen «kan ha virket bestemmende på vedtakets innhold» jf. fvl. § 41. Med «vedtaket» vises det her til hele vedtaket om omsorgsovertakelse under ett. Feilen knyttet til manglende vurdering av kulturhensyn i plasseringsspørsmålet må med andre ord hatt innvirkning på spørsmålet om en omsorgsovertakelse skulle funnet sted i det hele tatt. En slik situasjon vil sjeldent oppstå, men se eksempelvis oppgavens pkt. 3.7.

Konklusjonen er etter dette at med mindre det er nedlagt påstand om konkret fosterhjem eller fylkesnemnda har stilt nærmere vilkår, så er det ikke mulig å påklage den konkrete plasseringen med mindre det foreligger en saksbehandlingsfeil som har virket inn i så stor grad at hele omsorgsvedtaket skulle vært ugyldig.

4 Retten til kultur i barnekonvensjonen

art. 30

4.1 Emnet

Betydningen av barnets kulturelle bakgrunn ved fosterhjemsplassering jf. bvl. § 4-15 og barnekonvensjonen art. 20, må ses i sammenheng med barnets rett til kultur i barnekonvensjonen art. 30. I dette kapitlet skal det dermed redegjøres for hvilken rett det fremmedkulturelle barnet har rett til kultur i henhold til denne bestemmelsen. Avsnitt 4.5 drøfter forholdet mellom retten til kultur etter art. 30 og kultur som et «tilbørlig hensyn» i bvl. § 4-15 og barnekonvensjonen art. 20.

Ordlyden til art. 30 lyder:

«I stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter eller personer som tilhører en urbefolkning, skal et barn som tilhører en slik minoritet eller urbefolkning, ikke nektes retten til sammen med andre medlemmer av sin gruppe å leve i pakt med sin kultur, bekjenne seg til og utøve sin religion, eller bruke sitt eget språk.»

Formålet med denne bestemmelsen er at den skal fungere som et vern slik at minoritetsbarn skal få nyte og utøve sin kultur på lik linje med alle andre barn. Kulturelt mangfold blir ansett å utgjøre en viktig verdi i samfunnet.¹²³ Carsten Smith har uttalt at: »Et folks rett til kulturutøvelse er en av de grunnleggende menneskerettigheter».¹²⁴ I tillegg er det en viktig bestemmelse i arbeidet med å hindre diskriminering.¹²⁵

Til tross for at barnekonvensjonen inneholder flere bestemmelser som tar sikte på å ivareta barnets rett til kultur, språk og religion¹²⁶, uttaler UNICEF at art. 30 er nødvendig for å tydeliggjøre at statenes forpliktelser også omfatter minoritetene.¹²⁷ Denne tydeliggjøringen begrunnes med historiske hendelser som viser at minoriteter lettere har blitt diskriminert, noe

¹²³ St.meld.nr.4 (1988-1989), St.meld.nr.61 (1991-1992), Ot.prp.nr.33 (1986-1987)

¹²⁴ Smith (2005)

¹²⁵ Barnekonvensjonen art. 2

¹²⁶ Se eksempelvis art. 2, 7, 8, 9, 29.

¹²⁷ Hodgkin (2007), 455

som selvsagt er svært uheldig. I Australia ble eksempelvis aboriginer-barn systematisk fosterhjemsplassert hos hvite mennesker som ikke ivaretok barnas kultur.¹²⁸

4.2 Anvendelsesområde

4.2.1. Generelt

Det første spørsmålet som kan stilles i forbindelse med art. 30 er hvem rettigheten gjelder for. Kan bestemmelsen påberopes av ethvert fremmedkulturelt barn som skal fosterhjemsplasseres? I henhold til bestemmelsens ordlyd gjelder rettigheten for «barn» som tilhører en «minoritet eller urbefolkning». Tolkningen av ordlyden er imidlertid omdiskutert i litteraturen, og spørsmålet anses å være delvis uavklart.

4.2.2. «Minoritet» eller «urbefolkning»

Barnekonvensjonen definerer ikke begrepene «minoritet» og «urfolk». For øvrig foreligger det heller ikke folkerettslig enighet om innholdet av begrepene.

Ordlyden «minoritet» tilsier at det må dreie seg om en gruppe mennesker som er i mindretall og skiller seg ut fra landets majoritet.¹²⁹ Bestemmelsens formål tilsier imidlertid at det ikke er nok å være i numerisk mindretall for å få beskyttelse etter bestemmelsen. Det må også være et krav at mindretallet ikke dominerer i det aktuelle samfunnet. Eksempelvis hadde ikke det hvite mindretallet i Sør-Afrika behov for beskyttelse under apartheid, fordi de utgjorde den sterkeste befolkningsgruppen.

Videre gjelder art. 30 i de stater der det «finnes» slike minoriteter. Ordet «finnes» kan forstås slik at det må dreie seg om statens egne minoriteter som allerede eksisterer i det aktuelle landet. I Norge vil samene være en slik minoritet jf. Rt-1982-241. En slik tolkning av bestemmelsen vil imidlertid kunne utelukke innvandrende minoriteter med opphav i andre land.¹³⁰

¹²⁸ Bunting (2004), 138

¹²⁹ Også NOU 1984:18, 228

¹³⁰ Lile (2012), 345

Ordet «finnes» må imidlertid ses i sammenheng med ordet «personer». Dette ordvalget peker i retning av at også utlendinger må omfattes. Denne tolkningen støttes opp av at FNs generalforsamling forkastet Indias forslag om å bytte ut ordet «persons» til «citizens».¹³¹ Bruk av ordet «citizens», på norsk «borgere», ville trolig begrenset bestemmelsens anvendelsesområde. En forkasting av endringsforslaget tilsier at en slik begrensning av ikke er tilsiktet.

Tolkningen av anvendelsesområdet for art. 30 må ses i sammenheng med FNs konvensjonen av 16. desember 1966 om økonomiske, sosiale og politiske rettigheter (heretter SP) art. 27, som også omhandler rettigheten til kultur. Barnekonvensjonens art. 30 bygger på SP art. 27, og er nesten helt likt formulert. Koherenshensyn i regelverket tilsier en lik forståelse av disse to bestemmelsene. Barnekomiteen har uttalt at:

«The Comitee recalls the close linkage between article 30 of the Convention on the Right of the Child and article 27 of the International Covenant on Civil and Political Rights.»¹³²

FNs menneskerettighetskomité, som er SPs kontrollorgan, har uttalt at SP art. 27 gjelder alle minoriteter uavhengig om de er fast bosatt eller statsborgere.¹³³ Høyesterett har i Rt-2008-1764 fastslått at kommentarer fra menneskerettskomiteen kan tillegges «betydelig» rettskildemessig vekt.¹³⁴ En slik tolkning harmonerer også best med at både SP og barnekonvensjonen garanterer rettighetene til alle barn som er underlagt statens jurisdiksjon uavhengig av opprinnelse.¹³⁵

Også i litteraturen girs det uttrykk for usikkerhet. Nowak, som har vært medlem i menneskerettighetskomiteen, uttaler at «innvandrergupper [må] være bosatt en stund før de kan kreve spesielle rettigheter under SP art. 27».¹³⁶ Han spesifiserer ikke nærmere hvor lang tid det må dreie seg om eller hvor stor gruppen av mennesker må være. Lile konkluderer på sin side med at barnekonvensjonen art. 30 i alle fall må komme til anvendelse for barn som hører til etablerte grupper som pakistanere, bosniere og somaliere i Norge.¹³⁷ Han mener spørsmålet er mer usikkert for barn i grupper som ikke har vært etablert så lenge. Grøslund, i

¹³¹ Wille (2016), note 44

¹³² General comment no.11 (2009), avsnitt 16.

¹³³ General comment no.23 (1994), 198-200.

¹³⁴ Avsnitt 81

¹³⁵ Barnekonvensjonen art.2 nr.1, SP art.2 nr.1

¹³⁶ Nowak (2005), 648

¹³⁷ Lile (2012), 345. Motsatt Skytte (2006), 32

Redd barna, inkluderer alle innvandrere og flyktninger i minoritetsbegrepet i art. 30 gitt at deres opphold i Norge er av en viss varighet.¹³⁸

Etter dette synes rettstilstanden å være noe usikker på dette området. Det må da ses hen til formålet med bestemmelsen, som er å beskytte en svak og sårbar gruppe fra å bli assimilert i majoritetsbefolkningen. Dette tilsier at grupper som er numerisk i mindretall og samtidig ikke er dominerende i samfunnet bør få beskyttelse etter barnekonvensjonens art. 30 uavhengig av hvor de kommer fra og hvor lenge de har eksistert i landet. Om man utelukker de minoritetsgruppene som er helt nye i et land, utelukker man etter min mening de som kanskje er mest sårbare og har størst behov for rettigheten. Trolig oppstår problemet imidlertid sjeldent i praksis.

I den videre behandlingen legger jeg til grunn at art. 30 kommer til anvendelse for fremmedkulturelle barn som skal fosterhjemsplaseres.

4.2.3. «Barn»

Videre gjelder barnekonvensjonens art. 30 gjelder for «barn». Spørsmålet om hvem som er «barn» kan i dette tilfellet omformuleres til et spørsmål om når retten til kultur starter.

Barnekonvensjon art. 1 presiserer at konvensjonen gjelder «ethvert menneske under 18 år». I henhold til ordlyden gjelder rettigheten til kultur fra fødsel og frem til barnet fyller 18 år.

Til tross for dette kan man stille spørsmål om det i noen situasjoner må gjøres unntak i form av en nedre grense. Bestemmelser om minimumsalder må i henhold til barnekomiteen gjøres ut fra konvensjonens formål, prinsippet om ikke-diskriminering og barnets beste.¹³⁹ I én situasjon blir dette spørsmålet særlig satt på spissen; der det foretas omsorgsovertakelse av nyfødte barn direkte fra klinikken jf. bvl. § 4-8 andre ledd. Gjelder rettigheten til kultur også for helt nyfødte barn, slik at dette må tas hensyn til ved fosterhjemsplasingen?

Et nyfødt barn har ingen kjennskap til sin kultur og føler det følgelig ikke som en del av sin identitet. Det kan derfor spørres om det er behov for å beskytte en kulturell identitet som barnet ikke har. Barnet er født i Norge, og det er forventet at det skal tilegne seg god

¹³⁸ Grøslund (1993), 321

¹³⁹ Høstmælingen (2016) note 1

kunnskap om norsk kultur og lære det norske språket. Nyfødte fremmedkulturelle barn som plasseres i norske fosterhjem vil trolig bli bedre integrert i det norsk samfunn.

Formålet i art. 30 er dermed mer treffende for eldre barn som allerede kjenner og utøver en kultur. Disse barna skal ikke diskrimineres hva gjelder å kunne fortsette å utøve den kulturen de allerede utøver. For dem er det også et poeng at det er ekstra belastende å bli plassert i en helt ny kultur. I tillegg er det mer ressurskrevende å skaffe fosterhjem fra bestemte kulturer. Fremmekulturelle fosterhjem er allerede en mangelvare, og de hjemmene som eksisterer bør kanskje prioriteres for de som er eldre og allerede en del av en annen kultur.

På den andre siden er det som nevnt mer inngripende overfor foreldrene dersom deres nyfødte barn plasseres og oppdras i den norske kulturen uten mulighet til å lære noe om hvor de kommer fra.¹⁴⁰ En omsorgsovertakelse er i utgangspunktet av midlertidig karakter, de biologiske foreldrene har fremdeles foreldreansvaret og det legges stort sett opp til samvær. Samvær med biologiske foreldre vil kunne være vanskelig på grunn av kommunikasjonsproblemer. Mange foreldre vil oppleve dette som svært ydmykende.¹⁴¹ Dersom det ikke tas hensyn til kulturen ved plassering av nyfødte barn vil også eventuell tilbakeføring kunne være problematisk da det vil bli en stor omveltning for barnet å tilbakeføres til en kultur barnet ikke kjenner. Med tanke på muligheten for tilbakeføring kan det virke som om rettigheten til kultur er enda viktigere når barnet er så lite at det ved plassering ikke har kjennskap til kulturen i det hele tatt. Selv der tilbakeføring ikke er aktuelt, kan barnet ønske å søke tilbake til sin biologiske familie og opprinnelige identitet i voksen alder. Endelig er det et argument mot en nedre grense at det vil være vanskelig å fastsette konkret hvor grensen skal gå.

Etter dette må jeg konkludere med at retten til kultur etter barnekonvensjonen art. 30 også gjelder for nyfødte til tross for at bestemmelsens formål ikke er helt treffende. Av koherenshensyn bør dette være sammenfallende med når man skal begynne å ta «tilbørlig hensyn» til kultur jf. bvl. § 4-15. Barnets alder og kulturelle kunnskap kan imidlertid være momenter som inngår i helhetsvurderingen av barnets beste og på den måten gjør utslag for hvor barnet konkret plasseres.

¹⁴⁰ Skytte (2006), 8

¹⁴¹ Skytte (2008), 237

4.3 En positiv rettighet?

Spørsmålet videre er hvorvidt barnekonvensjonen art. 30 er en positiv rettighet til kultur.

Ordlyden i art. 30 er utformet som en negativ rettighet jf. ordbruken «skal ikke nektes». En negativ rett begrenser minoritetenes vern sammenlignet med en positiv rettighet. I utarbeidelsen av lovteksten ble det foreslått en mer positiv formulering, men forslagene ble forkastet.¹⁴² Forkastningen taler for at den negative formuleringen er tilsiktet.

Til tross for en sterk ordlyd har barnekomiteen uttalt at bestemmelsen tolkes dithen at den likevel innebærer en positiv rettighet. «Although article 30 is expressed in negative terms, it nevertheless recognizes the existence of a «right».»¹⁴³ På grunn av koherenshensyn forsterkes denne tolkningen av at den samme forståelsen er sikker rett for SP art. 27.¹⁴⁴ Det er også enighet i litteraturen at en slik tolkning må legges til grunn.¹⁴⁵

En positiv rettighet innebærer at staten aktivt forpliktes til å utøve positiv særbehandling overfor gruppen som er vernet. Dette gjelder både i relasjonen mellom staten og borgere, og borgere seg imellom.¹⁴⁶ Staten har dermed ansvar for at både barnevernstjenesten og fosterfamilien sine handlinger overfor barnet er i samsvar med rettigheten.¹⁴⁷

4.4 Rettighetens grenser

Videre er spørsmålet hvor langt rettigheten rekker. Har barn rett på kultur i enhver situasjon eller har rettigheten noen begrensninger?

Heller ikke dette spørsmålet fremgår klart av bestemmelsens ordlyd. I henhold til menneskerettskomiteen er ikke retten til kultur absolutt, da den må samsvare med andre menneskerettigheter.¹⁴⁸ Dette må også ses i sammenheng med barnets beste som er et overordnet mål.¹⁴⁹ Dette betyr at dersom retten til kultur kommer i strid med grunnleggende rettigheter, som for eksempel beskytter liv og helse, må retten til kultur vike. Eksempelvis vil

¹⁴² Lile (2009), 16.

¹⁴³ General comment no. 11 (2009) avsnitt 6.1-6.2 og 17. Hodgkin (2007), 455

¹⁴⁴ Wille (2016), note 44

¹⁴⁵ Lile (2012), 343. Hodgkin (2007), 456. Hofman (2014), 168. Høstmælingen (2016) note 30

¹⁴⁶ Lile (2012), 344.

¹⁴⁷ Hofman (2014), 170

¹⁴⁸ General comment nr. 23 (1994) avsnitt 6.1

¹⁴⁹ General comment nr. 11 (2009) avsnitt 30

kulturelle tradisjoner som fysisk skader barnet ikke kunne legitimeres med kulturargumentet. Slike handling vil være i strid med både det styrende prinsippet om barnets beste og grunnleggende rettigheter til helse, fysisk integritet og sikkerhet.

4.5 Sammenhengen mellom retten til kultur og kultur som «tilbørlig hensyn»

Over har vi sett at ved fosterhjemsplassing av barn i henhold til bvl. § 4-15 og barnekonvensjonen art. 20 nr. 3 skal det tas «tilbørlig hensyn» til kultur. Imidlertid er ikke kulturhensynet nødvendigvis avgjørende for vedtaket. I tillegg har vi sett at barnekonvensjonen art. 30 inneholder en individuell positiv rettighet for barnet til å kunne utøve kultur. I det følgende er spørsmålet hvordan disse bestemmelsene forholder seg til hverandre.

Det første spørsmålet som stilles er om barnekonvensjonen art. 30 gjelder også når barnet skal fosterhjemsplasseres i henhold til bvl. § 4-15 og barnekonvensjonen art. 20. Ordlyden i art. 30 er taus angående i hvilke situasjoner bestemmelsen kommer til anvendelse. En naturlig forståelse vil dermed være at bestemmelsen gjelder på generelt grunnlag, uavhengig av barnets situasjon.¹⁵⁰ Barnet vil følgelig ha en positiv og individuell rett til kultur jf. art. 30 også etter at barnevernet har overtatt omsorgen og barnet skal plasseres i henhold til bvl. § 4-15. Barnekomiteen påpeker at staten er «særlig» forpliktet til å sørge for at denne rettigheten opprettholdes i de situasjoner barnet er fratatt sitt familiemiljø, for eksempel etter en omsorgsovertakelse.¹⁵¹

Videre er spørsmålet hvordan denne rettigheten forholder seg til vurderingen av «tilbørlig hensyn» i bvl. § 4-15 og barnekonvensjonen art. 20 nr. 3. Forarbeidene som ble utarbeidet i forbindelse med at denne formuleringen ble inntatt i § 4-15, nevner ikke forholdet til kulturettheten i art. 30. Heller ikke praksis tar stilling til dette. Som nevnt tidligere tilsier ordlyden «tilbørlig hensyn» at det foreligger en viss fleksibilitet for rettsanvenderen når avgjørelsen skal treffes. Kulturhensynet skal være med i vurderingen på en forsvarlig måte, men det gis ikke nødvendigvis avgjørende vekt. Imidlertid påpeker barnekomiteen at barnekonvensjonen skal ses som en helhet, og at barnets rettigheter ikke må krenkes. Fordi

¹⁵⁰ Skogvang (2009b), 287.

¹⁵¹ General comment no. 11 (2009) avsnitt 30-33 og 48. Q-42/2015 avsnitt 5.2.

det i art. 30 dreier seg om en positiv rettighet som gjelder også når barnet skal plasseres, kan ikke fleksibiliteten i bvl. § 4-15 og barnekonvensjonen art. 20 nr. 3 strekkes så langt at man ser bort fra rettigheten i art. 30.

Dersom barnet blir plassert hos en norsk familie og «nektes» rett til kultur, er det brudd på barnekonvensjonen. Dette til tross for at det fremgår at kulturhensynene har blitt vurdert forsvarlig etter bvl. § 4-15.¹⁵² På denne måten fungerer barnekonvensjonen art. 30 som en skranke i vurderingen av hvor barnet skal plasseres etter bvl. § 4-15. Til tross for at fylkesnemnda har vurdert kulturen «tilbørlig» jf. bvl. § 4-15, men kommet til at barnet skal plasseres i et norsk hjem, har barnet en ubetinget rett til å fortsatt få utøve sin egen kultur i samsvar med de andre menneskerettighetene.

Rettigheten i art. 30 kan imidlertid ivaretas ved å iverksette andre positive tiltak for barnet for eksempel dersom det er mangel på kulturtilfredsstillende fosterhjem.¹⁵³ Av slike tiltak kan nevnes morsmålundervisning, samvær med mennesker fra samme kultur eller deltakelse i aktiviteter som er knyttet til barnets kulturelle bakgrunn. Et alternativ kan være å plassere barnet i et område der det bor mange andre fra samme kultur slik at barnet treffer disse for eksempel på skole og fritidsaktiviteter.¹⁵⁴ Det kan også tenkes at hensynet til kultur gjenspeiles i hvor mye samvær barnet får med sine biologiske foreldre. I tillegg burde fosterforeldre få omfattende veiledning og oppfølging hva gjelder barnets kultur.¹⁵⁵

¹⁵² Ballari (2009), 5. Hofman (2010), 82 flg.

¹⁵³ Skogvang (2009b), 298

¹⁵⁴ Skytte (2006), 33

¹⁵⁵ Saus (2006), 37

5 Praksis som illustrerer betydning av barnets kulturelle bakgrunn ved fosterhjems plassering

5.1 Introduksjon

Som vi har sett i de foregående kapitlene skal det for det første tas «tilbørlig hensyn» til barnets kulturelle bakgrunn når det skal plasseres i fosterhjem. Kulturhensynet er sentralt i vurderingen av «barnets beste». Endelig har barnet rett til å kunne utøve sin kultur i henhold til barnekonvensjonen art. 30. I denne delen av oppgaven forsøker jeg å illustrere hovedtrekk og tendenser angående hvordan disse bestemmelsene fungerer i praksis.

5.2 Kulturhensynet ved fosterhjems plassering

Et rettskildesøk viser at bruken av ordene «kultur» og «etnisitet» i kombinasjon med «omsorgsovertakelse» og «fosterhjems plassering» har økt betraktelig i praksis fra fylkesnemndene og domstolen de siste årene. Denne økningen er en naturlig følge av økt fokus på kultursensitivitet, samt det faktum at det stadig blir flere barnevernssaker med fremmedkulturelle parter.¹⁵⁶

I vurderingen av om vilkårene for omsorgsovertakelse i § 4-12 er oppfylt, er barnets kulturelle bakgrunn relativt ofte med i barnets beste-vurderingen.¹⁵⁷ Rettskildesøket viser imidlertid at når det kommer til spørsmålet om *fosterhjems plassering* så nevnes kulturhensynet ofte bare helt kort. FNV-2016-2368-OSL kan tjene som eksempel. Denne saken omhandler omsorgsovertakelse, fosterhjems plassering og samvær for tre fremmedkulturelle barn på 8, 10 og 15 år. Kommunen og mors advokat uttaler henholdsvis at når barna skal plasseres er det «viktig at kultur og språk ivaretas» og «[d]et er også viktig at den kulturelle bakgrunnen opprettholdes». Til dette bemerker fylkesnemnda at «det [er] viktig at omsorgspersonene [fosterforeldrene] tar hensyn til at barna er fra Land 1 og at de får anledning til å opprettholde

¹⁵⁶ Jf. pkt. 1.2.2.

¹⁵⁷ Eksempelvis LG-2006-155198, FNV-2006-203-OST

kjennskap til kultur og språk såfremt de ønsker det.» Det stopper imidlertid med disse korte kommentarene om at kultur er «viktig». Med andre ord foretas det ikke grundige vurderinger av hvilken betydning kulturen har for barnets beste, og hvordan kulturen på best mulig måte kan opprettholdes ved plassering i fosterhjem.¹⁵⁸

Et annet eksempel er LA-2014-205019, som gjengir fylkesnemndas uttalelse tidligere i saksbehandlingen¹⁵⁹:

«Hvis barneverntjenesten i samarbeid med Bufetat skulle klare å finne et fosterhjem som anses egnet til å klare denne oppgaven, samtidig som det kan ivareta de spesielle etniske, religiøse, kulturelle og språklige hensyn som foreligger, ville intet være bedre enn dét.»

I denne saken kan det synes som om fylkesnemnda antyder at det beste for barnet ville være å bli plassert i et fosterhjem som kan ivareta barnets kultur. Fylkesnemnda velger likevel ikke å stille vilkår til fosterhjemmet, men overlater valget til barnevernstjenesten.

Det samme er tilfellet i FNV-2005-178-ROG der fylkesnemnda uttaler at:

«Nemnda har ved sin vurdering tatt i betraktning at en fosterhjemsplassering vil innebære nye, store belastninger for barna. Belastningene kan tenkes å bli forsterket ved at barna mest sannsynlig vil bli plassert i [norske] familier»

Årsaken til at kulturhensynet ved fosterhjemsplassering som regel kommenteres så kort, er trolig at det svært sjeldent nedlegges påstand om at barnet må plasseres i et fosterhjem med en bestemt kulturbakgrunn. Videre blir det da opp til fylkesnemnda å ta dette opp av eget tiltak ved å stille vilkår. Fylkesnemnda har ingen plikt til å gjøre dette, og derfor gjøres også dette svært sjeldent.

I FNV-2016-3152-OSL legger foreldrenes advokat ned subsidiær påstand om at «[v]ed en fosterhjemsplassering plasseres alle barna (...) i et fosterhjem hvor deres kultur kan ivaretas.» Imidlertid konkluderer nemnda med at vilkårene i § 4-12 ikke er oppfylt, og fosterhjemsplassering blir følgelig ikke aktuelt.

En sak om fosterhjemsplassering av en samisk gutt illustrerer at dersom kulturhensynet skal bli ordentlig ivaretatt, er det viktig at det nedlegges påstand fra en part, eller at fylkesnemnda stiller vilkår. Den samiske gutten ble midlertidig plassert i beredskapshjem hos fars samiske

¹⁵⁸ Det samme ser vi eksempelvis i LB-2016-62995, FNV-2016-3798-HSF.

¹⁵⁹ Fylkesnemndsvedtaket synes ikke å være publisert.

søster og hennes mann rett etter fødselen, da hans biologiske foreldre ikke var i stand til å utøve forsvarlig omsorg. Kommunen fremmet sak for fylkesnemnda med forslag om omsorgsovertakelse og fosterhjemsplassering da gutten var én måned gammel.

For fylkesnemndas behandling av saken var det ikke nedlagt påstand fra noen av partene om endelig plasseringssted. Fylkesnemnda stilte heller ikke vilkår til plasseringen, annet enn at det skulle være et «godkjent fosterhjem». Etter endt behandling i fylkesnemnda ble gutten flyttet fra beredskapshjemmet til et etnisk norsk fosterhjem. Guttens biologiske foreldre mente imidlertid at det ikke ble tatt nok hensyn til guttens samiske bakgrunn ved fosterhjemsplasseringen, og anket fylkesnemndas avgjørelse inn for tingretten.¹⁶⁰ For tingretten la guttens foreldre også ned påstand om fosterhjemsplassering hos samisk tante og onkel.

Tingretten fant grunnlag for å overprøve om barnevernmyndighetene hadde tatt tilbørlig hensyn til barnets språk- og kulturtilhørighet jf. bvl. § 4-15 i sitt valg av fosterhjem. De foretok en grundig drøftelse av den samiske kulturens betydning for gutten, og påpekte at det var viktig for ham å lære det samiske språk. I tillegg drev guttens biologiske familie med reindrift, og dersom gutten skulle kunne drive dette videre måtte han ha god kjennskap til samisk kultur. Tingretten bemerker videre at det ikke var mulig for gutten å tilegne seg hverken samisk språk eller kultur i et etnisk norsk fosterhjem.

«Retten er etter dette kommet til at barnevernmyndighetene i dette tilfelle ikke har tatt tilstrekkelig hensyn til C sin språklige og kulturelle tilknytning, idet retten ikke kan se at det er tilstrekkelige vektige hensyn som taler imot en plassering hos fars familie. En slik plassering er derfor også til barnets beste. Retten mener derfor at det må settes vilkår for omsorgsovertakelsen som sikrer C sin mulighet for tilhørighet til samisk språk og kultur.»

Tingretten får her frem at selv om det er til barnets beste at omsorgen overtas, så er det ikke nødvendigvis det beste for barnet å plasseres i et norsk fosterhjem. Guttens tante og onkel, som tidligere var beredskapshjem, hadde sagt seg villige til å være fosterhjem. Tingrettens slutning ble dermed: «C [gutten] plasseres i et fosterhjem i fars familie hvor minst en av fosterforeldrene snakker samisk.»

¹⁶⁰ TINFI-2006-154927

Saken ankes videre til lagmannsretten fordi kommunen mener det foreligger saksbehandlingsfeil for tingretten.¹⁶¹ Kommunen påstår at tingretten ikke hadde kompetanse til å overprøve det konkrete fosterhjemmet fordi fylkesnemnda ikke hadde tatt stilling til det i sin behandling. Lagmannsretten er enig i dette:

«Lagmannsretten finner det klart at fylkesnemnda i sitt vedtak ikke tok stilling til konkret fosterhjem for C. Det ble heller ikke fra foreldrenes side overfor nemnda nedlagt noen subsidiær påstand om dette. (...) Lagmannsretten kan ikke se at det foreligger rettslig grunnlag for at domstolene, i saker hvor særlige kulturelle og språklige forhold gjør seg gjeldende, har en videre kompetanse enn ellers til å prøve sider ved saken som fylkesnemnda ikke har tatt stilling til.»

På bakgrunn av dette opphevet lagmannsretten tingrettens dom, og barnet ble boende i etnisk norsk fosterhjem.¹⁶²

Hovedformålet med omsorgsovertakelse og videre fosterhjems plassering er å sikre en best mulig omsorgssituasjon for barnet. Barnets beste er med andre ord overordnet. I denne saken synes imidlertid barnets beste å bli helt glemt i prosessuelle spørsmål. Mangelen på påstand i fylkesnemnda fører til at barnet blir plassert i norsk fosterhjem til tross for at tingretten mener det beste for barnet ville vært et samisk slektsfosterhjem. På de fleste rettsområder må partene ta risikoen for prosessuelle feil. Barnevernssaker skiller seg imidlertid noe fra andre rettsområder fordi det er sårbare barn som må ta konsekvensene dersom voksne aktører utfører formelle feil. Etter min mening kan det stilles spørsmål ved barnets rettssikkerhet i en slik situasjon.

En løsning på dette kunne være å innføre en plikt for fylkesnemndene til å be partene vurdere om de ønsker å nedlegge påstand som konkretiserer valg av fosterhjem. Fylkesnemnda har i dag en veiledningsplikt jf. tvl. § 11-5. Denne veiledningsplikten innebærer blant annet at nemnda skal veilede dersom nedlagte påstander er «uklare».¹⁶³ Det foreligger imidlertid ikke holdepunkter for at den omfatter å be partene ta stilling til om de ønsker å legge ned en påstand. Ved å utvide veiledningsplikten ville man trolig ivareta kulturrensynet på en bedre måte jf. det som er skrevet ovenfor. Dersom en slik ordning skulle innføres, er det viktig at barnevernstjenesten på en forsvarlig måte har utredet aktuelle fosterhjem før saken behandles

¹⁶¹ LH-2007-92747

¹⁶² I Rt-2008-849 opphevet imidlertid Høyesterett lagmannsrettens dom fordi tingrettens dom ikke var lovlig anket. Dommen fra tingretten ble dermed stående.

¹⁶³ NOU 2001:32, 709

i fylkesnemnda. En annen løsning kan være å anse barnevernstjenestens beslutning om konkret fosterhjem som enkeltvedtak slik at overprøving hos fylkesmannen muliggjøres.

5.3 Retten til kultur i art. 30

Søk i rettspraksis viser at brudd på barnekonvensjonen art. 30 i forbindelse med fosterhjemsplassing sjeldent påberopes.

Lagmannsretten har imidlertid behandlet problemstillingen én gang i RG-2007-1012. Saken omhandlet omsorgsovertakelse og fosterhjemsplassing av to barn, ett og tre år gamle. Barna var sigøynere av romfolket. Barnas foreldre anførte at dersom barna ble plassert i norske fosterhjem så mistet de kontakt med rom-kulturen, noe som ville medføre brudd på barnekonvensjonens art. 30.

Lagmannsretten var enig i at det var «klart ønskelig om de [barna] kunne plasseres i et fosterhjem med fosterforeldre som er sigøynere av romfolket». Videre påpekte de at ved plassering i norske fosterhjem vil «barna vokse opp som «norske» barn og i all hovedsak miste kontakten med sin kulturelle bakgrunn.»

For å forhindre dette undersøkte barnevernstjenesten én navngitte person med sigøynerbakgrunn som mulig fosterforelder. De konkluderte imidlertid uten videre med at personen ikke tilfredstilte kravene som stilles til fosterforeldre. I tillegg formulerte de en antakelse om at det ikke fantes andre egnede fosterforeldre i romkulturen. Barna ble dermed plassert i norske fosterhjem.

Lagmannsretten konkluderte med at det ikke forelå brudd på barnekonvensjonens art. 30 til tross for plassering i norske fosterhjem. De begrunnet dette med at:

«[D]ersom et tiltak, etter en helhetsvurdering som også tar hensyn til barnets kulturbakgrunn, må anses å være til barnets beste, vil ikke hensynet til den kulturelle bakgrunnen være til hinder for gjennomføring av tiltaket.»

Vi har sett at i enkelte tilfeller må kulturhensynet vike for andre hensyn. Imidlertid mener jeg det er svakt av barnevernstjenesten å ikke utdype hvilke undersøkelser som er foretatt for å finne kultur-tilfredsstillende fosterhjem. Lagmannsretten «finner ikke grunnlag for å overprøve» dette, men begrunner ikke hvorfor. Videre ser de ut til å bygge sin konklusjon på barnevernstjenestens generelle antakelse om at ingen romfolk er egnede fosterforeldre. Etter

min mening er det kritikkverdig å legge en slik antakelse til grunn uten å vite hvilke undersøkelser som er foretatt.

I denne avgjørelsen savner jeg også en grundigere drøftelse hva gjelder andre aktuelle tiltak for å ivareta barnas tilknytning til romkulturen. Selv om barna blir plassert i norske fosterhjem, faller ikke rettigheten i art. 30 bort. Det nevnes kort at manglende tilknytningen til romkulturen ikke kan avhjelpes av utvidet samvær, men andre tiltak blir ikke vurdert. Dette anser jeg som en mangel.

Også fylkesnemnda i Oslo har drøftet art. 30 i forbindelse med fosterhjemsplassing. I FNV-2011-262-OPP behandles omsorgsovertakelse og fosterhjemsplassing av en seks år gammel jente. Mor, som er av utenlandsk opprinnelse, anfører for fylkesnemnda at:

”Valg av fosterhjem vil være avgjørende for Jente. Hvis hun plasseres i et norsk fosterhjem vil det skje en fornorskning og hun vil bli forhindret fra en oppdragelse i tråd med sin kultur. Plassering i norsk fosterhjem vil utgjøre et brudd på barnekonvensjonen artikkel 30.”

Fylkesnemnda opplyser at barneverntjenesten har gjort undersøkelser i fire regioner for å finne et hjem fra jentas kultur, uten hell. Heller ikke her ser fylkesnemnda grunn til å tvile på undersøkelsene. Vi ser igjen at manglende fosterhjem fra bestemte kulturer er et stort problem som vanskeliggjør praktisk gjennomføring av retten til kultur.

«Fylkesnemnda kan ikke se at plassering i et norsk hjem vil være i strid med barnekonvensjonen art 30. Slik nemnda ser det vil det være mulig å ivareta kontakt med og kjennskap til Ø-kultur på andre måter enn gjennom å bo i en Ø-familie. Nemnda legger til grunn at barneverntjenesten vil søke om morsmålsundervisning for Jente når hun flytter til fosterhjemmet.»

I motsetning til saken over, ser vi her at retten vurderer andre tiltak for å sørge for at rettigheten i art. 30 overholdes. Ved å få morsmålsundervisning vil jenta holde en viss kontakt med sin kultur. Andre tiltak kunne også vært drøftet. Fylkesnemnda kunne også ha stilt vilkår om dette for å sikre gjennomføringen.

Art. 30 er også nevnt en rekke ganger når det gjelder fastsettelse av samvær jf. § 4-19.¹⁶⁴ I FNV-2015-143-AGD uttaler fylkesnemnda at: «Ivaretakelsen av det etniske/kulturelle, taler for noe mer samvær sammenlignet med sak med etnisk norske.»

¹⁶⁴ For eksempel LB-2013-044968, LB-2014-178134

6 Barnets medvirkning

6.1 Emnet

Temaet for kapittelet er hvilken mulighet barnet selv har til å medvirke når det gjelder betydningen dets kulturelle bakgrunn ved valg av konkret fosterhjem. Videre er spørsmålet hvordan dette gjennomføres i praksis.

6.2 Barnets rett til medvirkning

Barns rett til medvirkning er et grunnleggende prinsipp i barnevernsretten. Det generelle prinsippet, som omhandler barnets rett til å bli hørt og uttrykke sin mening, samt rettsanvenderens plikt til å vektlegge denne, er hjemlet i Grl. § 104 første ledd andre punktum og bvl. § 6-3. For plasseringsspørsmålet er retten til medvirkning også særskilt nevnt i fosterhjemsforskriften § 4 femte ledd.¹⁶⁵

Formålet med disse bestemmelsene er at barnet skal bli informert og sikres mulighet til å påvirke viktige avgjørelser som gjelder seg selv.¹⁶⁶ Ved at barnet anerkjennes som et selvstendig individ bevares dets autonomi, verdighet og integritet. Informasjon fra barnet kan også være av stor betydning for rettsanvenderen i den avgjørelsen som skal treffes.¹⁶⁷ Sjansen for vellykket fosterhjemsplassing øker om barnet involveres.

I henhold til § 6-3 første ledd «skal» barnet informeres og gis mulighet til å uttale seg når det er fylt 7 år. For yngre barn må det vurderes om barnet er i stand til å uttrykke egne standpunkter. Barn over 15 år er i tillegg part jf. § 6-3 andre ledd. Paragraf 6-3 er en rettighet for barnet til å medvirke, ikke en plikt.¹⁶⁸

For å gjennomføre medvirkningen på en forsvarlig og effektiv måte, kan barnet ha rett på en talsperson jf. bvl. § 7-9. Talspersonen skal på nøytralt vis forklare saken ut fra barnets

¹⁶⁵ FOR-2003-12-18-1659

¹⁶⁶ Ot.prp.nr.45 (2002-2003), 29

¹⁶⁷ NOU 2017:8, 62

¹⁶⁸ Ot.prp.nr.45 (2002-2003), 32, 63.

standpunkt.¹⁶⁹ Forskrift om medvirkning og tillitsperson¹⁷⁰ § 3 siste punktum fastslår at «[m]edvirkningen skal ivareta barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur.» Hva dette innebærer går ikke klart frem av ordlyden eller andre kilder. Trolig er formålet med denne bestemmelsen å sørge for at informasjon blir formidlet til og fra barnet på en forsvarlig måte selv om barnet er fra en annen kultur og snakker et annet språk. Tolk eller tillitsperson med samme bakgrunn som barnet kan være nødvendig.

En rett til å medvirke er ikke synonymt med en rett til å bestemme avgjørelsens utfall. I retningslinjer for fosterhjem uttales det at: «situasjonen [vil] ofte være slik at barnet ikke fullt ut kan overskue konsekvensene av sine valg.»¹⁷¹ Hvilken vekt uttalelsen skal tillegges varierer derfor med barnets alder og modenhet jf. GrL. § 104 første ledd andre punktum og bvl. § 6-3 første ledd andre punktum. Barnets mening vil følgelig være et av momentene som inngår i vurderingen av hvor det er barnets beste å bli plassert jf. § 4-1. Dersom barnet har klare meninger og disse avvikes i avgjørelsen, bør det fremgå hvorfor.¹⁷²

Også barnekonvensjonen art. 12 gir uttrykk for barns rett til å medvirke i avgjørelser som angår dem. Barnekomiteen har presisert at rettigheten i art. 12 kommer til anvendelse ved valg av fosterhjem.¹⁷³ I barnekonvensjonen har ikke medvirkning noen nedre aldersgrense. Aldersgrensen som er satt i norsk rett antas likevel å samsvare med konvensjonen så lenge det finnes en skjønnsregel for de som er yngre.¹⁷⁴ ¹⁷⁵ Ellers synes ikke barnekonvensjonenes bestemmelsen å gå lenger enn rettigheten i barnevernloven.¹⁷⁶

¹⁶⁹ Solum (1997), 24

¹⁷⁰ FOR-2014-06-01-697

¹⁷¹ Q-2004-1072B, kap.5

¹⁷² NOU 2017:8, 60

¹⁷³ General comment no. 12 (2009) avsnitt 54

¹⁷⁴ Sandberg (2016), 103

¹⁷⁵ Aldersgrensen er foreslått fjernet i NOU 2016:16, 56-58

¹⁷⁶ Köhler-Olsen (2015) note 339

6.3 Praksis

Spørsmålet her er hvordan barnets rett til å medvirke ved valg av konkret fosterhjem vises i praksis. Blir barna hørt i spørsmålet om hvilken betydning deres kulturbakgrunn skal ha for valg av bosted?

I henhold til det som er skrevet i pkt. 6.2, er det ikke tvilsomt at barn som skal plasseres i fosterhjem har rett til å uttale seg. I noen saker, men slett ikke alle, ser vi at barnet får uttale seg om hvor det ønsker å bo – hos sine biologiske foreldre eller hos andre. Eksempelvis uttaler to barn med fremmedkulturell bakgrunn i FNV-2016-3152-OSL at de ønsker å bli boende hos sine foreldre fordi de har det bra der.

Imidlertid synes medvirkningen ofte å stoppe med en uttalelse om barnet ønsker å bo hos foreldrene eller flytte. Undersøkelser av rettspraksis viser at svært få barn blir hørt når det gjelder *kulturens* betydning for valg av fosterhjem. Kun et fåtall av sakene synliggjør barnets mening om sin mulighet til å fremdeles kunne være en del av sin kultur når de plasseres i fosterhjem.

I FNV-2005-46-ROG er årsaken til omsorgsovertakelsen i stor grad kulturelt betinget. Den 15 år gamle jenta saken gjelder, er allerede plassert i et norsk fosterhjem. Jenta gir uttrykk for at hun trives i fosterhjemmet, og vil fortsette å bo der. Hun ønsker ikke å være en del av det kulturelle miljøet hun opprinnelig kommer fra, blant annet fordi hun frykter bortføring eller tvangsgifting som følge av at hun har levd i strid med kulturen. Fylkesnemnda tar hensyn til barnets ønske.

Også i FNV-2009-293-AGD fremsetter barnet et ønske om å bo i norsk fosterhjem fordi hun ønsker seg bort fra sin opprinnelige kultur:

«Jente bør ikke plasseres i et fosterhjem med bakgrunn fra Land 1 [opprinnelig hjemland]. Det er forskjeller i kulturell bakgrunn som er grunnen til hele saken. Jente vil i et fosterhjem fra Land 1 være redd for å bli slått på nytt.»

Fylkesnemnda tar hensyn til dette, og jenta plasseres i norsk fosterhjem.

I de to nevnte sakene ønsker barnet å bli plassert utenfor sin kultur. Kun i én sak har jeg funnet ønske om å fosterhjemsplassering innenfor sin kultur. FNV-2010-439-OSL omhandler omsorgsovertakelse og plassering av en 15 år gammel jente med opprinnelse fra Midtøsten.

Jenta har vært utsatt for vold i hjemmet, og politiet konkluderte med at det var overhengende fare for at hun kunne bli ført ut av landet for å bli giftet bort. Til tross for dette, uttaler jenta at hun “ønsker et hjem med samme bakgrunn som henne” fordi hun er sterkt knyttet til sin kultur. Til dette uttaler fylkesnemnda at:

«Jente har selv ønsket et fosterhjem fra samme kultur som henne, og nemnda er enig i at dette vil være positivt for både henne og familien. Men erfaring har vist at dette ofte er vanskelig å få til, og nemnda er av den oppfatning at det viktigste er et godt og omsorgsfullt fosterhjem.»

Fylkesnemnda er med andre ord enige med jenta om at plassering i egen kultur ville vært bra for henne. Imidlertid anstrenger de seg ingenting for å forsøke å finne et kulturelt tilfredsstillende hjem, da det «ofte er vanskelig». Fylkesnemnda kan ikke sies å gjøre det som kreves for å undersøke om et passende fosterhjem er tilgjengelig. Barnets mening tillegges følgelig heller ingen vekt.

Min oppfatning om at barn ofte ikke blir hørt i saker om fosterhjems plassering stemmer overens med andre undersøkelser.¹⁷⁷ Årsakene til dette er trolig sammensatte. Når det gjelder kulturaspektet, kan det tenkes å ha sammenheng med det praktiske problemet knyttet til å finne et kulturelt passende fosterhjem dersom barnet uttrykker ønske om dette. Kanskje vil det være lettere å ikke spørre barnet, enn å spørre for så å skuffe det ved å ikke kunne vektlegge dets mening?

¹⁷⁷ Hofman (2010), 137 flg. Stang (2007b) kap. 3. Sandberg (2016), 107.

7 Oppsummering

Innledningsvis ble det slått fast at det ofte er ekstra belastende for fremmedkulturelle barn å plasseres i helnorske fosterhjem sammenlignet med fosterhjem fra samme kultur som barnet. Plassering i norske hjem vanskeliggjør også samvær og tilbakeføring. Rettsvesenet har anerkjent dette, blant annet i den sentrale høyesterettsdommen Rt-1997-170. En gjennomgang av både barnevernloven og barnekonvensjonen viser at hensynet til barnets kulturelle bakgrunn når det skal plasseres i fosterhjem i utgangspunktet står sterkt i norsk rett. Kultur er et viktig moment i vurdering av barnets beste og kan synes å forsterke det biologiske prinsipp.

Til tross for den sterke posisjonen blir kulturhensynet ved valg av fosterhjem sjeldent grundig vurdert av fylkesnemnda og domstolen. Trolig er den største årsaken til dette at partene ikke nedlegger påstand som konkretiserer valg av fosterhjem. Videre stiller fylkesnemnda svært sjeldent vilkår om fosterhjem, da de ikke har plikt til det. Dette fører til at kulturhensynet ofte bare nevnes kort i en setning eller to. Det blir følgelig opp til ikke-jurister i barnevernstjenesten å velge det konkrete fosterhjemmet. Problemet med et er at barnevernstjenestens avgjørelse ikke kan påklages isolert sett. En løsning på dette kan være å innføre en plikt for fylkesnemnda til å be partene vurdere å nedlegge påstand som konkretiserer fosterhjem, eller bestemme at barnevernstjenestens avgjørelse er enkeltvedtak.

Til tross for at det i noen avgjørelser uttales at barnets beste er å bli plassert i et hjem med en bestemt kulturelle bakgrunn, blir det sjeldent en realitet. Den største årsaken til dette er mangel på fremmedkulturelle fosterhjem. Dette viser at Norge har en stor jobb å gjøre med å rekruttere fosterhjem med annen kulturell bakgrunn enn norsk. Barnekonvensjonen stiller strenge krav til anstrengelse for å rekruttere fosterhjem.

Imidlertid har vi sett at i enkelte situasjoner er det til barnets beste å plasseres i et norsk fosterhjem. Selv om barnet plasseres i norske fosterhjem gjelder rettigheten til kultur i barnekonvensjonen art. 30. I praksis savner jeg at det vurderes hvilke tiltak som kan iverksettes for å ivareta denne rettigheten etter fosterhjemsplassing. Så lenge det ikke finnes tilfredsstillende fosterhjem, og heller ikke andre tiltak iverksettes, blir barns rett til kultur i forbindelse med fosterhjemsplassing kun en formalitet.

Endelig har vi sett at barna som skal fosterhjemsplasseres svært sjeldent blir hørt når det gjelder hvilken betydning kultur har for barnet når konkret fosterhjem skal velges. Kanskje

har dette sammenheng med at det er stor mangel på fosterfamilier med bakgrunn fra andre kulturer.

Helt avslutningsvis må vi ikke glemme at denne oppgavens tematikk er relativt ny i Norge. Det overordnede fokuset på kultur har økt betraktelig de siste årene, noe som reflekteres i lovgiving, forarbeider og praksis. Videre kan det ta tid før de praktiske endringene som de nye problemstillingene har medført blir ordentlig innarbeidet. Forhåpentligvis vil man i fremtiden gjøre ytterligere endringer som medfører at betydningen av barnets kulturelle bakgrunn ved fosterhjems plassering blir enda bedre ivaretatt enn i dag.

8 Kildeliste

Litteratur:

Alston, Philip, «The best interests principle: towards a reconciliation of culture and human rights (The best interests of the child, part 1)», *International Journal of Law and the Family*, April 1994, Vol. 8 (1), s. 1-25

Andreassen, Pål Morten, «Fylkesnemndsbehandling av barnevernssaker i et menneskerettslig perspektiv», I: *Barnevern, fylkesnemnder og rettssikkerhet*, Asbjørn Kjønstad (red.) 2002, s. 307 – 373.

Backe-Hansen, Elisabeth, «Hvem er fosterbarna?», I: *Fosterhjem for barns behov, Rapport fra et fireårig forskningsprogram, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring NOVA Rapport 16/2013*, Elisabeth Backe-Hansen, Toril Havik og Arne Backer Grønningsæter (red), 2013 s. 47-70.

Ballari, Berit, *Retten til språk og kultur ved plassering av det samiske barn i fosterhjem eller institusjon*, Masteroppgave i rettsvitenskap ved Universitetet i Tromsø, 2009.

Bendiksen, Lena Renate L. og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 2. utgave, 2015

Bernt, Jan Fridthjof, «Kommentar til forvaltningsloven», I: *Norsk lovkommentar*, revidert 14. mars 2014

Brynildsrud, Karsten, «Trenger vi et biologisk prinsipp i barnevernloven? Noen betraktninger i kjølvannet av NOU 2012: 5 og Prop. 106 L (2012–2013)», *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 03 / 2016 (Volum 14) s. 264-298

Bufdir, *Fosterhjem i slekt og nettverk – artikkelsamling*, ukjent år, https://www.bufdir.no/Global/Fosterhjem/Brosjyrer/1/Fosterhjem_slekt_nettnettverk_artikkelsamling.pdf (sjekket 11.05.17)

- Bufdir, Ny statistikk viser innvandrerbakgrunn i barnevernet, 2016,
https://www.bufdir.no/Aktuelt/Ny_statistikk_viser_innvandrerbakgrunn_i_barnevernet/
(sjekket 05.02.17)
- Bunkholdt, Vigdis og Mona Sandbæk, *Praktisk barnevernarbeid*, 5. utg., 2008
- Bunting, Annie, «Complicating Culture in Child Placement Decisions», *Canadian Journal of Women & the Law*, Volum 16 (2004), s. 137-164
- Dyrhaug, Tone og Vibeke Sky, «Barn og unge med innvandrerbakgrunn i barnevernet 2012», *Statistisk sentralbyrå Rapporter 2015/16*, https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/_attachment/222464?_ts=14c4ba14350
- Eckhoff, Torstein, *Rettskildelære*, 5. utg. ved Jan Helgesen, 2001
- Emberland, Marius, «Det norske barnevernet under lupen», *Lov og Rett*, 06/2016 (Volum 56), s. 329-330
- FN, «Day of General Discussion: "Children's Rights and the Environment" 23 September 2016 - 10:00 a.m. to 6:00 p.m. Room XIX, Palais des Nations, Geneva», 2016,
[http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/Discussion2016.aspx_\(sjekket_11.05.17\)](http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/Discussion2016.aspx_(sjekket_11.05.17))
- Freeman, Michael D.A., *Article 3: the Best Interest of the Child Discrimination - A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, 2007
- Graver, Hans Petter, «I prinsippet prinsipiell – om rettsprinsipper», *Tidsskrift for rettsvitenskap*, 02-03/2006 (volum 119) s. 189-221
- Grøslund, Anne Margrete for Redd barna, *Barnekonvensjonen – rettigheter for barn i Norge*, 1993
- Hagen, Gerd, «En beretning om barnevernets historie.», *Tidsskriftet Norges barnevern*, 73 (Jubileumsnummer), s. 3-35, 1996
- Hagen, Gerd, «Barnets beste og etnosentrisitet», I: *Barnevern på barns premisser*, Elisabeth Backe-Hansen og Toril Havik (red), 1997 s. 76-85

Hansen, Asle, «EMD har åpnet den niende barnevernssaken mot Norge: -Viser det totale havari», *Dagbladet* 25. mai 2017, <http://www.dagbladet.no/nyheter/emd-har-apnet-den-niende-barnevernssaken-mot-norge---viser-det-totale-havari/67627806> (sjekket 30.05.17)

Haugli, Trude, *Samværsrett i barnevernssaker*, 2000.

Haugli, Trude, «Hensynet til barns beste» I: *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*, Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg (red), 2. utgave, 2012 s. 51-73

Havre, Merete, «Kommentar til barnevernloven», I: *Norsk lovkommentar*, revidert 26. september 2015

Hodgkin, Rachel and Peter Newell for UNICEF, *Implementation handbook for the convention on the rights of the child*, 3. utgave, 2007

Hofman, Sanne, «Hensyn til kultur - til barnets beste? -en analyse av 17 barnevernssaker om omsorgsovertakelse og plassering av minoritetsbarn», *Kvinnerettslig skriftserie nr. 84*, Avdeling for kvinnerett, barnerett, likestillings- og diskrimineringsrett (KVIBALD), Universitetet i Oslo, 2010

Hofman, Sanne, «Hensyn til kultur - til barnets beste?», I: *Like rettigheter – ulike liv. Rettslig kompleksitet i kvinne- barne- og innvandrerperspektiv*, Anne Hellum og Julia Köhler-Olsen (red), 2014 s. 151-173.

Holm-Hansen, Jørn, Thomas Haaland og Trine Myrvold, *Flerkulturelt barnevern. En kunnskapsoversikt*, NIBR-rapport 2007:10, 2007

Høstmælingen, Njål, *Internasjonale menneskerettigheter*, 2003

Høstmælingen, Njål og Petter F. Wille, «Kommentar til FNs barnekonvensjon», I: *Norsk lovkommentar*, revidert 25. april 2016

Johansen, Anders Holth og Asle Hansen, «Norsk-rumensk familie ble fratatt alle sine fem barn: I dag demonstreres det mot norsk barnevern i 63 byer i 20 land», *Dagbladet* 6. april 2016, <http://www.dagbladet.no/nyheter/norsk-rumensk-familie-ble-fratatt-alle-sine-fem-barn-i-dag-demonstreres-det-mot-norsk-barnevern-i-63-byer-i-20-land/60452851> (sjekket 11.05.17)

Knudsen, Lajla og Tine Egelund, *Effekter af slægtspleje. Børn og unges udvikling sammenlignet med plejebørn fra traditionelle plejefamilier*, SFI, rapport 11:20, København 2011

Köhler-Olsen, Julia, «Kommentar til barnevernloven», I: *Norsk lovkommentar*, revidert 22. mai 2015

Lile, Hadi Khosravi, «Barn av minoriteter og urfolk», I: *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*, Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg (red), 2. utgave, 2012 s. 337-352

Lile, Hadi Khosravi, «Barnkonvensjonen og samiske barn i Norge», *Gáldu Čála – Tidsskrift for urfolks rettigheter*, Nr. 1/2009, side 1-79

Lindboe, Knut, *Barnevernrett*, 6. utg., 2012

Nowak, Manfred, *U.N. Covenant on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*, 2. utgave, 2005

Ofstad, Kari og Randi Skar, *Barnevernloven med kommentarer*, 6. utgave, 2015

Reusch, Christian H.P., «Kommentar til tvisteloven», I: *Norsk lovkommentar*, revidert 1. november 2013

Robberstad, Anne, *Sivilprosess*, 2. utgave, 2013

Rommetvedt, Johanne, «*Hun kan jo bli muslim når hun blir stor: om religiøs oppdragelse av barn i fosterhjem med et annet livssyn enn den biologiske familie*», Masteroppgave i religionshistorie, Oslo: Institutt for kulturstudier og orientalske språk (2006)

Saus, Merete, «Fargerikt barnevern», Hefte 6 - Kultur og barnevernsarbeid, *Barnevernets Utviklingscenter i Nord-Norge skriftserie* 4/2006, s. 1-63

Sandberg, Kirsten, *Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse*. 1. utg., 2003.

Sandberg, Kirsten, «Barns rett til å bli hørt», I: *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*, Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg (red), 3. utgave, 2016, s. 92-123

Sciratzki, Johanna, «Barnets bästa i ett mångkulturellt Sverige – en rättsvetenskaplig undersökning», *Skriftserie: Stockholms universitet. Juridiska fakulteten nr. 63*, 2000

- Skogvang, Susann Funderud, *Samerett*, 2. utgave, 2009a
- Skogvang, Susann Funderud, «Samiske barnevernsbarns rettigheter – noen betraktninger om retten til språk og kultur», I: *Retts hjelp fra kyst til vidde, Festskrift til Jusshjelpa i Nord – Norge*, Jon Petter Rui (red), 2009b, s. 283-308
- Skytte, Marianne, «Fosterbarn med etnisk minoritetsbakgrunn», *Norsk Fosterhjemsforening, temahefte 19*, 2006
- Skytte, Marianne, «*Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid*», 2. utgave, 2008
- Smith, Carsten, «Ny rett for ett folk i tre land», *Aftenposten 21. november 2005*, <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/Ny-rett-for-ett-folk-i-tre-land-429558b.html> (sjekket 11.05.17)
- Smith, Lucy, «*Foreldremyndighet og barnerett*», 1981
- Smith, Lucy, ”FNs konvensjon om barnets rettigheter”, I: *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*, Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg (red), 2. utgave, 2012 s. 17-31
- Solum, Mette K, «Nytt i barnevernloven», I: *Barnevern og omsorgsovertakelse*, Steinar Tjomsland (red), 1997, 2. 19-27
- Stang, Elisabeth Gording, *Det er barnets sak*, 2007a
- Stang, Elisabeth Gording, «Barnets rett til deltakelse i barnevernssaker», *Kritisk juss*, 2007b s. 36-56
- Stang, Elisabeth Gording, «Barns rett til familie og omsorg, særlig om barnevernet», I: *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*, Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg (red), 2. utgave, 2012, s. 157-186
- Statistisk sentralbyrå, *Nøkkeltall for innvandring og innvandrere*, 26. april 2017, <https://ssb.no/innvandring-og-innvandrere/nokkeltall/innvandring-og-innvandrere> ([sjekket 11.05.17](#))
- Sundt, Hege, *Fosterhjemshåndboken*, 5. utgave, 2010

Thune, Gro Hillestad, Thea Totland, Nina Witoszek, Elvis Nwosu mfl., «Bekymringsmelding om barnevernet», *Aftenposten* 10. juni 2015,

http://www.aftenposten.no/norge/Bekymringsmelding-om-barnevernet-37655b.html#_ga=1.155996541.719349475.1452839923 (sjekket 11.05.17)

Wille, Petter F, «Kommentar til FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter», I: *Norsk lovkommentar*, revidert 21. oktober 2016

Aas, Kjetil, «Refleksjoner over god praksis fra en fosterhjemstjeneste i Bufetat», *Fosterhjem i slekt og nettverk – artikkelsamling*, s. 20-26, ukjent år,

https://www.bufdir.no/Global/Fosterhjem/Brosjyrer/1/Fosterhjem_slekt_nettnettverk_artikkelsamling.pdf (sjekket 11.05.17)

Norske lover:

Lov 17. mai 1814, Kongerike Norges Grunnlov (Grunnloven)

Lov 17. juli 1953 nr. 14 om barnevern (opphevet barnevernlov)

Lov 10. februar 1967 nr. 54 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)

Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven)

Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)

Forskrifter og retningslinjer:

Forskrift 18. desember 2003 nr. 1659 om fosterhjem, fastsatt av Barne- og Familiedepartementet med hjemmel i lov av 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester § 4-22 tredje ledd

Forskrift 1. juni 2014 nr. 697 om medvirkning og tillitsperson, Fastsatt av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 1. juni 2014 med hjemmel i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester § 4-1 annet ledd.

Retningslinjer 15. juli 2004 for fosterhjem, rundskriv Q-1072B utferdiget av Barne- og Familiedepartementet

Retningslinjer 15. desember 2015 om behandlingen av barnevernsaker der barn har tilknytning til andre land, rundskriv Q-42/2015 utferdiget av barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Konvensjoner:

FNs konvensjon 20. november 1989 om barns rettigheter (barnekonvensjonen)

FNs konvensjonen 16. desember 1966 om økonomiske, sosiale og politiske rettigheter (SP)

Høyesterettspraksis:

Rt-1982-241

Rt-1984-289

Rt-1994-805

Rt-1997-170

Rt-1999-843

Rt-1999-1883

Rt-2008-849

Rt-2008-1764

Rt-2009-1261

Rt-2011-377

Rt-2012-1985

Rt-2015-93

Lagmannsrett-praksis:

LG-2006-155198

RG-2007-1012

LH-2007-92747

LA-2014-205019

LB-2016-62995

Tingrettspraksis

TINFI-2006-154927

TRYFY-2006-4525

Fylkesnemndsvedtak

FNV-2005-46-ROG

FNV-2005-67-AGD

FNV-2006-203-OST

FNV-2009-293-AGD

FNV-2010-439-OSL

FNV-2011-262-OPP

FNV-2016-2368-OSL

FNV-2016-3152-OSL

FNV-2016-3798-HSF

Sivilombudsmannen

Sak 2007/530

Norges offentlige utredninger

NOU 1984:18 om samenes rettsstilling

NOU 1985:18 om lov om sosiale tjenester mv

NOU 1995:26 Barneombud og barndom i Norge. Evaluering av barneombudsordningen og utredning om organiseringsformer for barn og ungdom

NOU 2001:32 Rett på sak. Lov om tvisteløsning (tvisteloven)

NOU 2002:12 om rettslig vern mot diskriminering

NOU 2005:9 om ressursbruk og rettssikkerhet i fylkesnemndene for sosiale saker

NOU 2012:5 Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet

NOU 2016:16 Ny barnevernslov. Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse

NOU 2017:8 Særdomstoler på nye områder? Vurdering av nye domstolsordninger for foreldretvister, barnevernsaker og utlendingssaker

Innstillinger til Stortinget

Innst. O. nr. 80 (1991-1992) Innstilling fra forbruker- og administrasjonskomiteen om lov om barneverntjenester (barnevernloven)

Innst.169 (2012-2013) Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven

Prop.106 L (2012-2013) Endringer i barnevernloven

Innst.186 S. (2013-2014) Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Per-Kristian Foss, Martin Kolberg, Marit Nybakk, Jette F. Christensen, Anders Anundsen, Hallgeir H Langeland, Per Olaf Lundteigen, Geir Jørgen Bekkevold og Trine Skei Grande om grunnlovfesting av sivile og politiske menneskerettigheter, med unntak av romertall X og romertall XXIV

Innst.161 S (2016–2017) Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Individklageordningene til FNs konvensjoner om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, barnets rettigheter og rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne

Odelstingsproposisjoner

Ot.prp. nr. 33 (1986-1987) Om lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven)

Ot.prp. nr. 44 (1991-92) Om lov om barneverntjenester (barnevernloven)

Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov)

Stortingsmeldinger

St.meld. nr. 4 (1988-1989) Langtidsprogrammet 1990-1993

St.meld. nr. 61 (1991-1992) Kultur i tiden

FNs barnekomité

FNs barnekomité, General Comment nr. 11: Indigenous children and their rights under the Convention (2009)

FNs barnekomité, General comment nr. 12: The right of the child to be heard (2009)

FNs barnekomité, General Comment nr. 13: The right of the child to freedom from all forms of violence (2011)

FNs barnekomité, General Comment nr. 14: on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1) (2013)

FNs barnekomité, Day of General Discussion: children without parental care (2005)

FNs menneskerettighetskomité

FNs menneskerettighetskomité, General Comment nr. 23: The rights of minorities (1994)